

Europejskie Centrum Monitorowania
Narkotyków i Narkomanii

Przyszłość monitorowania narkotyków w Europie do 2030 r.

Sprawozdanie podsumowujące ustalenia i wnioski
z badania prognostycznego EMCDDA – „futures study”

Spis treści

CZĘŚĆ 1	Przegląd: Badanie prognostyczne EMCDDA do 2030 r.	3
	Kontekst	3
	Podsumowanie głównych wniosków badania	3
	Wnioski	9
CZĘŚĆ 2	Przyszłość monitorowania narkotyków w Europie do 2030 r.	11
	Wprowadzenie do prognozowania	11
	Badanie prognostyczne EMCDDA do 2030 r. – „futures exercise 2030” – proces i metody	12
	Główne czynniki zmian	15
	Przyszłe potrzeby informacyjne i konsekwencje dla systemu monitorowania narkotyków	26
	Wnioski wyciągnięte z opracowania zestawu narzędzi prognostycznych EMCDDA	29
	Wnioski	30
	Bibliografia	31
	Dodatkowe zasoby	31

CZĘŚĆ 1

Przegląd: Badanie prognostyczne EMCDDA do 2030 r.

Kontekst

Modele używania narkotyków i rozwój sytuacji na rynku środków odurzających w Europie stają się coraz bardziej złożone i dynamiczne, co ma poważne następstwa dla monitorowania narkotyków i dla badań naukowych. Spostrzeżenie to skłoniło Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) do przeprowadzenia badania prognostycznego do 2030 r., aby wesprzeć strategiczną refleksję agencji na temat sposobów usprawnienia jej działań w kontekście zarówno bieżących szybkich zmian w środowisku informacji, jak i nowych potrzeb informacyjnych, jakie najprawdopodobniej pojawią się w kolejnym dziesięcioleciu. Streszczenie przeprowadzonych prac znajduje się w tym sprawozdaniu.

Celem badania był pilotaż podejścia prognostycznego i sprawdzenie jego przydatności w zwiększaniu wrażliwości i elastyczności agencji w obliczu ewentualnych przyszłych wyzwań. Mogłoby to z kolei pomóc agencji we wspieraniu szerszej zakrojonych dyskusji z myślą o zwiększeniu gotowości Europy do reagowania na przyszłe wyzwania polityczne w dziedzinie narkotyków.

Pod względem koncepcyjnym szeroki wachlarz podejść prognostycznych bywa określany jako „foresight” oraz „futures”. Należą do nich czynności modelowania dążące do przewidywania możliwych przyszłych zdarzeń z większą precyzją, a także tzw. prognozowanie wsteczne (ang. backcasting), za pomocą którego określa się możliwe pożądane lub niepożądane przyszłe zdarzenia i opracowuje strategie, które mogą pomóc w osiągnięciu tych wyników lub ich uniknięciu. W bardziej ogólnym ujęciu metody te są często wykorzystywane do określenia szeregu potencjalnych przyszłych wydarzeń i do rozważenia, co możemy teraz zrobić, aby móc na nie reagować w razie ich wystąpienia, a tym samym zwiększyć gotowość i odporność obecnych polityk i systemów na szereg ewentualnych przyszłych wyzwań. Dwie rzeczy, na które należy zwrócić uwagę, to fakt, że punktem odniesienia jest terażniejszość, a przedmiotem badania jest szereg możliwych prawdopodobnych scenariuszy przyszłości.

Podejście przyjęte przez EMCDDA opisano szczegółowo poniżej, ale zasadniczo polegało ono na stosowaniu szeregu

opartych na uczestnictwie analiz sytuacji umożliwiających tworzenie pomysłów na potrzeby aktualnych dyskusji na temat tego, w jaki sposób agencja może zapewnić zgodność swojego podejścia roboczego z przyszłymi potrzebami. Należy tu poczynić istotne spostrzeżenie: badanie to ma na celu wniesienie wkładu w bieżącą praktykę na podstawie rozważań na temat możliwego przyszłego rozwoju, a nie stanowi próby przewidywania przyszłych wydarzeń. Oznacza to również, że regularne powtarzanie takich badań może być cenne dla organizacji, ponieważ umożliwia regularne wprowadzanie korekt do obecnych podejść na podstawie oceny możliwych zmian w długoterminowej perspektywie.

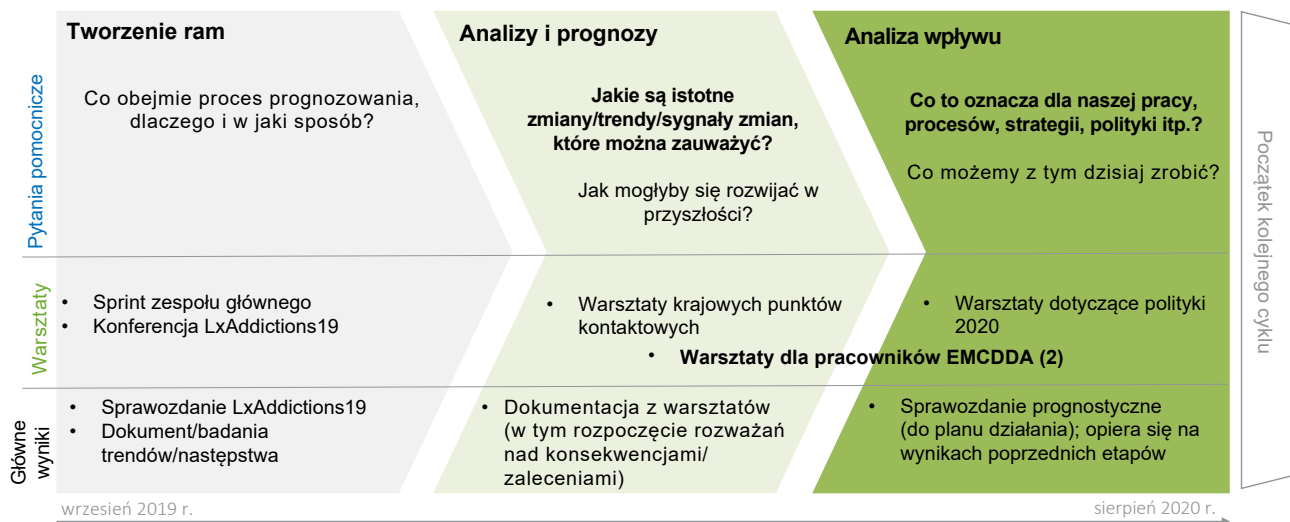
Podsumowanie głównych wniosków badania

Przeprowadzone badanie przyniosło poniższe wyniki.

- Lepsze zrozumienie potencjalnej roli działań zorientowanych na przyszłość [ang. „futures”] i działań prognostycznych [ang. „foresight”] w informowaniu o bieżących pracach EMCDDA.
- Uznanie, że tego rodzaju działania, jeżeli są prowadzone regularnie, mogą przyczynić się do stworzenia elastyczniejszej organizacji poprzez zwiększanie świadomości na temat ewentualnych przyszłych zmian i tworzenie bardziej przyszłościowego podejścia.
- Uznanie wartości stworzenia repozytorium narzędzi i metod wspierających podobne działania ze strony naszych zainteresowanych stron.
- Zwiększenie świadomości na temat działań podejmowanych w tym obszarze na szczeblu Komisji i agencji UE oraz możliwości wykorzystania synergii i dzielenia się wiedzą.
- Lepsze uznanie i zatwierdzenie faktu, że proces współtworzenia może być cenny dla sposobów zapewniania zgodności metod pracy EMCDDA z przyszłymi potrzebami.

RYS. 1

Proces prognozowania EMCDDA (pierwszy cykl): harmonogram i wyniki

Dlaczego ważne jest opracowanie perspektywy prognostycznej [ang. „foresight”] lub zorientowanej na przyszłość [ang. „futures”]?

Żyjemy w epoce szybkich i fundamentalnych zmian. Tempo przemian społecznych i innowacji technologicznych zwiększa się i może wyprzedzić istniejące strategie polityczne i reakcje. Jeżeli analiza przeprowadzana w celu wsparcia procesów decyzyjnych ma pozostać adekwatna do zakładanych celów w tak współzależnym i złożonym świecie, musi wykraczać poza konkretne obszary wiedzy specjalistycznej i uwzględniać fakt, że skupienie się na jednej kwestii może być często niewystarczające do określenia przyszłych zagrożeń lub możliwości. Wynika to z faktu, że na współczesne wyzwania polityki publicznej często wpływają kwestie wykraczające poza ich konkretny obszar zainteresowania. Ściślej, kwestie takie jak globalizacja, zmiana klimatu czy innowacje cyfrowe mogą mieć wpływ na wszystkie obszary działalności człowieka, ale można je uznać za zbyt ogólne, aby uwzględnić je w konkretnym obszarze, takim jak polityka w dziedzinie narkotyków. Dlatego też istnieje ryzyko, że istotne zewnętrzne czynniki zmian zostaną pominięte.

W związku z tym rządy, instytucje UE i ich agencje techniczne rozpoczęły analizę zestawu podejść prognostycznych mających na celu upowszechnianie myślenia systemowego, wiedzy antycypacyjnej i procesów partycypacyjnych, które celowo przekraczają tradycyjne granice polityki i instytucjonalne schematy. Cel działań ukierunkowanych na przyszłość [„futures”] i prognoz [„foresight”] różni się, ale zazwyczaj jest nim zwiększenie

gotowości organizacji w obliczu ewentualnych istotnych przyszłych przemian lub lepsze zrozumienie, jakie strategie organizacyjne są obecnie potrzebne do osiągnięcia bardziej pożądanych przyszłych wyników lub uniknięcia mniej pożądanych wyników. Działania te często skłaniają nas do postrzegania przyszłości jako czegoś, co można stworzyć lub kształtować, a nie jako czegoś z góry ustalonego.

W badaniu prognostycznym EMCDDA do 2030 r. [ang. „EMCDDA’s futures exercise 2030”] zastosowano metodę analizy sytuacji w celu zbadania wydarzeń, zagadnień i trendów, które mogą mieć wpływ na dziedzinę narkotyków, a przy tym wykraczają poza zagadnienia dotyczące narkotyków lub uzależnień i poza region europejski. Przeanalizowano również globalne czynniki zmian (megatrendy), które mają lub mogą mieć w przyszłości wpływ na sytuację w dziedzinie narkotyków, monitorowanie narkotyków i reakcje związane z narkotykami. Stosowane metody obejmowały przegląd literatury przedmiotu, analizę tematyczną i warsztaty oraz eksperckie dyskusje panelowe. Ponadto badanie zawierało komponent partycypacyjny, umożliwiający zainteresowanym stronom reprezentującym różne dyscypliny i kraje udział w tym procesie i czerpanie z niego korzyści.

W 2019 r. i 2020 r. EMCDDA zorganizowało sześć wydarzeń gromadzących około 350 osób, które podzieliły się poglądami na temat przyszłości dziedziny narkotyków oraz potrzeb informacyjnych. Zorganizowano: ścieżkę tematyczną podczas konferencji poświęconej uzależnieniom od narkotyków w Lizbonie w 2019 r. (obejmującą 30 sesji i 60 prezentacji) oraz cztery warsztaty prognostyczne (Rys. 1) z udziałem naukowców, specjalistów, decydentów, sieci REITOX, pracowników EMCDDA, członków organów statutowych i organizacji międzynarodowych.

Przy interpretacji wniosków z tego badania należy pamiętać, że podejście polegało na określeniu różnych czynników, które mogą być istotne w przyszłości, a nie na zaszeregowaniu ich pod względem stopnia pewności lub wiarygodności. W związku z tym poczynione ustalenia mają służyć wyłącznie jako wkład do dalszych dyskusji.

Główne czynniki zmian

Główne czynniki zmian, które określono w badaniu jako mogące mieć wpływ na dziedzinę narkotyków, sklasyfikowano jako mające charakter społeczny, gospodarczy, technologiczny, środowiskowy/ekologiczny lub polityczny (STEEP – ang. social, economic, technological, environmental/ecological or political). Podzielono je na trzy główne obszary:

- megatrendy – główne zewnętrzne czynniki zmian mające wpływ na Europę i świat;
- pojawiające się tendencje (wewnętrzne) w dziedzinie narkotyków oraz
- słabe sygnały – określone jako wskaźniki potencjalnie pojawiających się problemów, które mogą stać się znaczące w przyszłości.

Spośród 14 globalnych megatrendów określonych przez Wspólne Centrum Badawcze Komisji Europejskiej (JRC) jako istotne dla przyszłości Europy ⁽¹⁾ uczestnicy badania wielokrotnie wskazywali pięć jako takie, które mogą mieć największe znaczenie dla dziedziny narkotyków i przyszłych prac EMCDDA: przyspieszenie zmian technologicznych i hiperłączości, nierówności różnicujące, zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia, zmiany demograficzne (w tym migracja, urbanizacja i nierównowaga demograficzna) oraz zmiana klimatu i degradacja środowiska.

Megatrendy: pięć uznanych za najistotniejsze dla stymulowania zmian w dziedzinie narkotyków

1. Przyspieszenie zmian technologicznych i hiperłączość (np. cyfryzacja, która odtwarza modele konsumpcji i produkcji, a także innowacje w zakresie reagowania; możliwości innowacji w metodach monitorowania i nadzoru).
2. Nierówności różnicujące (np. powstanie nowych słabszych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i problemami z używaniem środków odurzających; wzrost stosowania tanich, dostępnych i bardzo silnych nowych narkotyków, co

Czym są megatrendy?

Megatrendy to długoterminowe siły napędowe, które są obecnie widoczne na całym świecie i najprawdopodobniej będą miały znaczący wpływ na przyszłość w wielu różnych dziedzinach. Mają one większą moc niż pojedyncze organizacje, a często także państwa. Wspólne Centrum Badawcze KE określiło 14 megatrendów jako istotne dla przyszłości Europy.

będzie stanowić szczególne wyzwanie dla krajów o dużej populacji młodziży, w których zachodzą szybkie przemiany społeczne).

3. Zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia (np. coraz większy stopień „farmaceutyzacji” rynków środków odurzających; poświęcanie więcej uwagi na choroby niezakaźne, ale nie na problemy związane z używaniem środków odurzających).
4. Zmiany demograficzne – kategoria obejmująca następujący klaster megatrendów:
  - wzrost znaczenia migracji,
  - postępująca urbanizacja,
  - zwiększenie nierównowagi demograficznej

(np. migracja i przepływ ludności potencjalnie wpływające na popyt na narkotyki i ich używanie; zmiany demograficzne i społeczne oznaczają, że przyszłe koszty zdrowotne związane z używaniem środków odurzających będą w coraz większym stopniu ponoszone przez kraje o średnim dochodzie).
5. Zmiana klimatu i degradacja środowiska (np. zmiany w produkcji roślin rolnych lub nieuregulowane usuwanie toksycznych odpadów do środowiska).

Ponadto zidentyfikowano cztery kategorie nowych zmian w dziedzinie narkotyków: zmiany w polityce w dziedzinie narkotyków, w dyskursie o uzależnieniach, na rynkach środków odurzających i w służbach antynarkotykowych.

Tendencje, których wystąpienie jest możliwe, i słabe sygnały w dziedzinie narkotyków

1. Zmiana przepisów i polityki w dziedzinie narkotyków
  - podejście ukierunkowane na zdrowie publiczne (działania polityczne koncentrują się na ukierunkowanych strategiach ograniczania szkodliwych skutków narkotyków);

⁽¹⁾ Zob. strona internetowa Komisji Europejskiej, [Megatrends hub](#).

Czym są pojawiające się tendencje?

Pojawiające się tendencje to stosunkowo „silne” i widoczne lub nowe zjawiska, które już można zaobserwować (tj. w przypadku których istnieją pewne źródła lub dowody), ale nie są one ani „tak duże jak” megatrendy, ani tak niewielkie jak „słabe sygnały”.

- zmieniające się ramy regulacyjne (zacierające się granice między dozwolonymi i niedozwolonymi środkami odurzającymi, lekami itp.);
  - zmieniające się strategie polityczne dotyczące konopi indyjskich oraz zwiększone wprowadzanie do obrotu legalnych produktów otrzymanych z konopi (wpływ przemysłu);
  - wpływ gospodarki światowej (kryzys gospodarczy i publiczne środki oszczędnościowe);
  - populizm ułatwiony przez kryzys informacyjny (alternatywne fakty i fałszywe informacje).
2. Zmiana w dyskursie o uzależnieniach
- możliwa większa normalizacja używania środków odurzających;
  - renesans psychodelicznych środków odurzających;
  - lepsze rozpoznanie uzależnień behawioralnych;
  - większe znaczenie niemedycegnego stosowania leków.
3. Zmiana na rynkach środków odurzających
- cyfrowe rynki środków odurzających;
  - wzrost produkcji narkotyków syntetycznych, innowacje chemiczne, produkty o dużej sile działania, nowe substancje psychoaktywne i podrobione leki;
  - działalność rynkowa i produkcja bliżej konsumentów;
  - nowe możliwości dostaw (skutki globalizacji) i większa łączność między rynkami;
  - nowe duże rynki konsumentów w krajach o niższym i średnim dochodzie.
4. Zmiana w służbach antynarkotykowych
- innowacje i nowe narzędzia (e- i m-zdrowie; nowe środki farmakologiczne służące walce z uzależnieniami i chorobami związanymi z narkotykami, np. szczepienia, plastry);
  - złożone profile potrzeb i indywidualnie dostosowane interwencje (grupy osób starszych i choroby współistniejące, migranci, bezdomność, ale też nowe zagrożenia);

Czym są słabe sygnały?

Słabe sygnały to wskaźniki potencjalnie pojawiających się problemów, które mogą stać się znaczące w przyszłości. Słaby sygnał opisuje coś, co nie jest jeszcze istotne, ale wymaga czasu, aby nabrać znaczenia. Słabe sygnały uzupełniają analizę trendu i można je wykorzystać do rozszerzenia zakresu alternatywnych metod ukierunkowanych na przyszłość [„futures”].

- bardziej skoordynowane usługi związane z uzależnieniami (zaangażowanie pacjentów i społeczeństwa obywatelskiego) oraz reagowanie na potrzeby społeczności;
- nowe rozumienie biotechnologii i procesów neurologicznych;
- nowe farmakoterapie.

Możliwe konsekwencje dla przyszłych potrzeb informacyjnych i monitorowania narkotyków

W świetle zmieniającego się otoczenia zewnętrznego oraz zmian w samej dziedzinie narkotyków badanie prognostyczne do 2030 r. miało również na celu określenie nowych potrzeb w zakresie informacji oraz konsekwencji dla europejskiego systemu monitorowania narkotyków. Na podstawie opinii różnych grup zainteresowanych stron uczestniczących w podejściu opartym na współtworzeniu, najczęściej identyfikowane kwestie do potencjalnego uwzględnienia w przyszłości można podzielić na cztery kategorie: zakres i ramy, metody i narzędzia, komunikacja i rozpowszechnianie, sposób myślenia i partnerstwo. Kategorie te są ze sobą powiązane i w pewnym stopniu się pokrywają.

Pytania pomocnicze dotyczące następstw

Jakie informacje są potrzebne obecnie i będą potrzebne w przyszłości do kształtowania procesu decyzyjnego w Europie?

Jakie nowe źródła informacji, metody i narzędzia należy włączyć do unijnego systemu monitorowania narkotyków?

W jaki sposób możemy lepiej przekazywać wyniki prac EMCDDA?

Co oznaczają zmiany dla wewnętrznych procesów EMCDDA, kultury organizacji i przyszłych partnerstw?

Zidentyfikowane kluczowe kwestie: zakres i ramy

- Uwarunkowania społeczne (płeć, status migracyjny, bezdomność, podeszły wiek) oraz wpływ na zdrowie psychiczne
- Poziom geograficzny (globalny, krajowy, regionalny i lokalny); zmieniony lub rozszerzony zasięg geograficzny (Bałkany Zachodnie, kraje sąsiadujące z UE od wschodu i południa, inne regiony i kraje, których to dotyczy)
- Nowe tematy lub dziedziny (cyberprzestępczość, geopolityka, badanie całego łańcucha dostaw; skrzyżowanie z innymi obszarami przestępczości, środowisko, analiza opłacalności, problemy dotyczące pomiarów)
- Nowe koncepcje, nowe ramy prawne (substancje niedozwolone i dozwolone, uzależnienia od substancji i inne)
- Większa elastyczność ze względu na zmieniający się charakter narkotyków

Zakres i ramy

Analiza głównych czynników zmian doprowadziła do dyskusji na temat złożoności zjawiska narkomanii wynikającej z przemian społecznych, technologicznych, politycznych, gospodarczych i ekologicznych. W tym dynamicznym i złożonym kontekście należy zastanowić się, w jaki sposób można rozszerzyć zakres istniejącego systemu monitorowania narkotyków, aby zapewnić bardziej całościowe spojrzenie na różne czynniki wpływające na sytuację w dziedzinie narkotyków w Europie. Uczestnicy badania zasugerowali również dostosowanie podejścia analitycznego do nowych tematów, które mogą wykraczać poza nasze obecne obszary badań. Są to na przykład uwarunkowania społeczne i zdrowotne, które mogą stwarzać czynniki ryzyka używania środków odurzających i szkód z tym związanych, takie jak status migracyjny, bezdomność i starzejące się grupy osób, które używają narkotyków. Ponadto zakres geograficzny systemu monitorowania można by rozszerzyć i objąć nim bardziej lokalne wydarzenia, aby wykryć pojawiające się potencjalne zagrożenia dla zdrowia lub bezpieczeństwa, jak również szersze globalne przemiany, które mogą w przyszłości mieć poważne konsekwencje dla sytuacji w Europie.

Należy zauważyć, że zastrzeżenie dotyczące interpretacji wniosków z niniejszego badania jest takie, że mają one na celu jedynie dostarczenie materiału do przemyśleń.

Równie istotny jest fakt, że choć w wielu kwestiach zidentyfikowanych przez poszczególne grupy osiągnięto duży konsensus, badanie w żadnej mierze nie odzwierciedla zgodnego stanowiska osób biorących w nim udział. W związku z tym istotne kwestie zidentyfikowane i zgłoszone w niniejszym dokumencie zasługują na rozważenie jako potencjalne źródło informacji na potrzeby przyszłych działań EMCDDA. Celem omawianego badania nie były jednak sformułowanie formalnych wniosków na temat dziedzin, które należy w szczególności uwzględnić, ani krytyczna ocena wniosków wynikających z procesu badania.

Metody i narzędzia

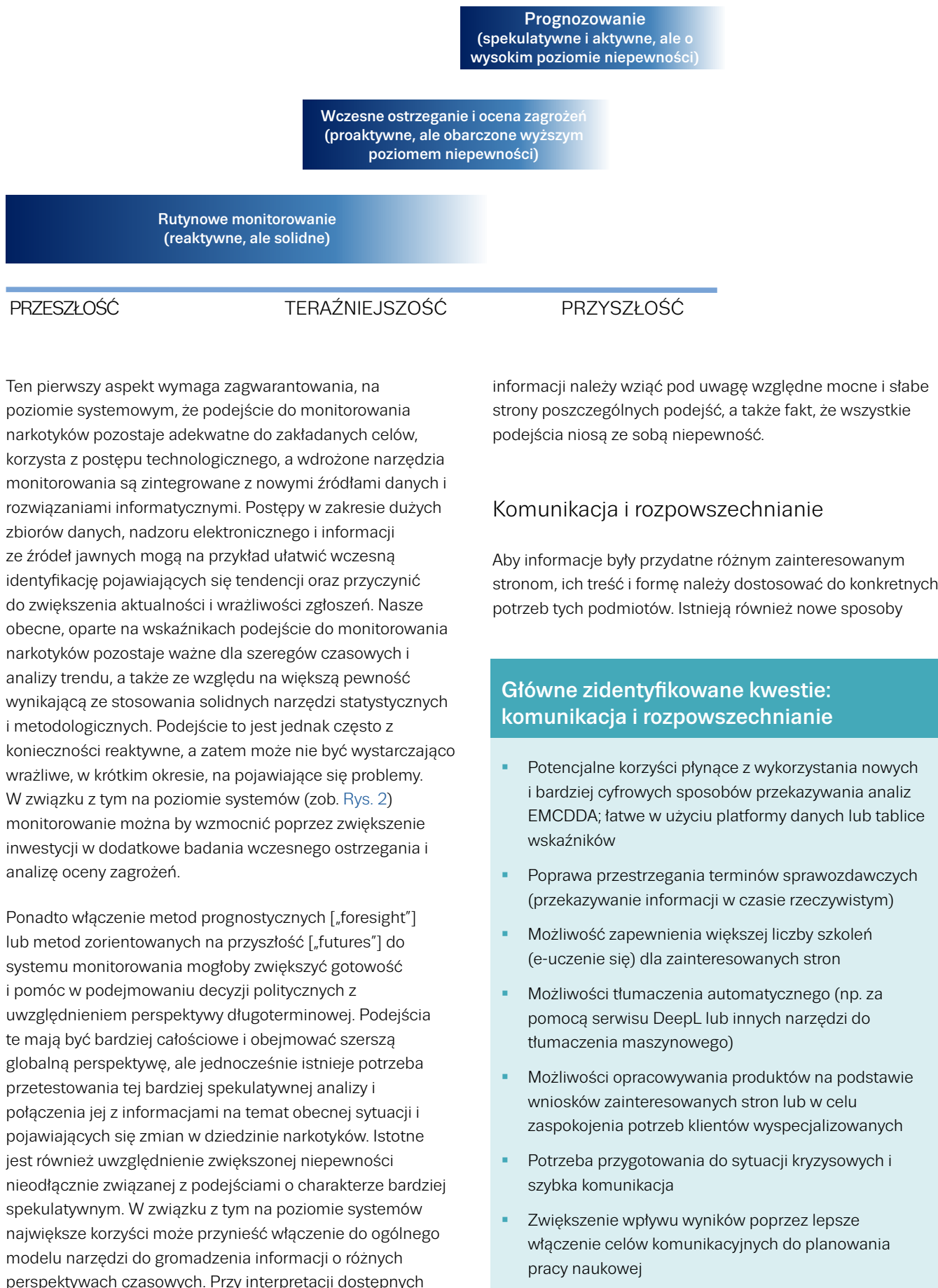
Pod względem następstw dla przyszłego systemu monitorowania narkotyków z badania wyłoniły się dwa główne aspekty, mianowicie potrzeba innowacji w zakresie metod i narzędzi monitorowania (przyszłość monitorowania) oraz opracowanie konkretnych podejść do monitorowania ukierunkowanych na przyszłość (np. podejście prognostyczne).

Zidentyfikowane kluczowe kwestie: metody i narzędzia

- Zapewnienie, aby rutynowe monitorowanie nadążało za zmianami i dostarczało informacji na potrzeby cyklu wiedzy badawczej (bardziej aktualna analiza, przegląd narzędzi sprawozdawczych i monitorowanych zmiennych, np. grupy wiekowe/starsze kohorty, więcej badań jakościowych); luki w wiedzy i pytania badawcze
- Rutynowe monitorowanie uzupełnione bardziej proaktywnymi, terminowymi i ukierunkowanymi metodami oceny zagrożeń
- Wykorzystywanie nowych technologii (zautomatyzowane metody przetwarzania danych, biomonitoring i dane w czasie rzeczywistym), a także identyfikowanie i rozwiązywanie kwestii etycznych i metodologicznych wynikających z nowych metod monitorowania, nowych informacji i nowych źródeł danych
- Zapotrzebowanie na zestaw narzędzi prognostycznych, w tym szybsze rozpoznawanie tendencji, lecz także opracowanie scenariuszy w celu zwiększenia gotowości
- Korzyści płynące z przyjęcia podejścia opartego na współtworzeniu i większe zaangażowanie dostawców informacji w analizę, tworzenie i wymianę wiedzy (projektowanie informacji)

RYS. 2

Zapotrzebowanie na informacje i wzory sprawozdawczości przedstawiające różne perspektywy czasowe

przekazywania i rozpowszechniania informacji. W kontekście EMCDDA uznano, że łatwe w użyciu platformy danych, tablice wskaźników, dostęp do surowych danych i dostosowane do potrzeb treści internetowe mogą potencjalnie zwiększyć rozpowszechnianie i możliwość wykorzystania informacji. Za istotne uznano również zapewnienie terminowej sprawozdawczości i przekazywania informacji w czasie rzeczywistym, przy jednoczesnym odpowiednim informowaniu o zwiększonej niepewności, która często towarzyszy szybkiemu powiadamianiu. Zwiększenie dostępu do wielojęzycznych produktów poprzez korzystanie z aplikacji open source lub tłumaczenia maszynowego wydaje się coraz bardziej wykonalne i wskazano je jako dziedzinę do dalszego badania.

Sposób myślenia i partnerstwo

Patrząc przez pryzmat możliwych zmian, na przykład w odniesieniu do regulacji dotyczących konopi indyjskich oraz wykorzystania substancji psychoaktywnych do celów leczniczych i wellness, przyszłość może wymagać rozszerzenia dialogu i reagowania na problemy w sposób bardziej skoordynowany i międzysektorowy. Najprawdopodobniej konieczny będzie szerszy zakrojony dialog z innymi obszarami polityki, tj. z obszarami dotyczącymi zdrowia psychicznego, alkoholu i tytoniu, leków, bezpieczeństwa żywności, ochrony konsumentów, bezpieczeństwa i higieny pracy, kwestii środowiskowych, edukacji i spraw społecznych. Coraz powszechniej również rozumie się, że podejście oparte na współtworzeniu, w połączeniu z większym zaangażowaniem dostawców informacji i użytkowników w analizę, tworzenie wiedzy, know-how i wymianę informacji, jest istotne pod względem zwiększania wpływu działań.

Wnioski

W niniejszym streszczeniu badania prognostycznego EMCDDA do 2030 r. nakreślono podejście przyjęte w badaniu oraz niektóre główne wyniki i przemyślenia, które z niego pochodzą. Celem badania było dostarczenie wkładu w rozważania, a nie empiryczne ustalenia lub dokładne prognozy. W rozważaniach na temat przyszłości jest oczywiście znaczna niepewność, a tzw. czarne łabędzie (nieprzewidywalne zdarzenia), których z definicji nie da się wcześniej ustalić, mogą wystąpić i w dłuższej perspektywie wystąpią. Niemniej organizacje, które mają podejście zorientowane na przyszłość, prawdopodobnie mimo wszystko będą lepiej przygotowane do szybszej reakcji nawet w obliczu nieprzewidywalnych wydarzeń.

Zidentyfikowane kluczowe kwestie: sposób myślenia i partnerstwo

- Uwzględnienie podejścia do ochrony konsumentów
- Regularne analizy sytuacji i wewnętrzne badania zorientowane na przyszłość (co dwa lub trzy lata) mogą przyczynić się do zwiększenia świadomości pracowników i do sposobu myślenia bardziej ukierunkowanego na przyszłość.
- Wartość podejścia polegającego na współtworzeniu – większa wymiana know-how i coraz większa dostępność danych lub informacji pochodzących od partnerów zewnętrznych z szerszej gamy doświadczeń i interesów
- Szersza sieć współpracowników (związana z rozszerzonym zakresem monitorowania i nowych narzędzi), także w unijnym ekosystemie

Jak można się spodziewać, wnioski z różnych warsztatów raczej odzwierciedlały kontekst i perspektywy uczestników biorących w nich udział, a w przyszłej pracy można będzie zbadać, jak wielodyscyplinarne grupy mogłyby wpłynąć na to badanie. Niemniej między grupami istnieje istotne porozumienie co do określenia przyszłych wydarzeń, które można uznać za mogące mieć wpływ na dziedzinę narkotyków. Konsensus między poszczególnymi analizami opracowanymi przez uczestników tego badania również uwidacznia wartość tego rodzaju partycypacyjnego procesu współtworzenia i wzmacnia nasze przekonanie, że zidentyfikowane kwestie zasługują na dalszą krytyczną analizę. To badanie prognostyczne można także postrzegać jako narzędzie informacyjne i komunikacyjne, ponieważ przyczyniło się do stworzenia wspólnej wizji i wspólnego zrozumienia możliwości i wyzwań, które mogą być istotne dla zapewnienia, by praca EMCDDA nadal miała znaczenie dla zainteresowanych stron w perspektywie średnio- i długoterminowej.

Podejście to ma jednak również pewne oczywiste ograniczenia. Zgodnie z oczekiwaniami skoncentrowanie się na analizie pozwoliło zgromadzić informacje na temat megatrendów i tendencji, które nie były „radikalnie nowe”. Wciąż jednak usystematyzowanie tych informacji ma wartość, a stworzone ramy mogą być powielane i służyć jako podstawa do dalszych rozważań. Większość spostrzeżeń dotyczących konsekwencji i specyfiki trendów w dziedzinie narkotyków pochodzi z dyskusji prowadzonych podczas warsztatów eksperckich (zob. [Rys. 1](#)). Jest to zaleta tego podejścia, ponieważ dzięki niemu powstał współdzielony z zainteresowanymi stronami proces

tworzenia poczucia sensu. Jednak można to postrzegać również jako ograniczenie, ponieważ może prowadzić do syndromu myślenia grupowego, nadinterpretacji ustaleń, które są umiejscowione w danym czasie i kontekście i które z konieczności mają charakter spekulatywny, lub do przekonania, że obecna analiza jest poniekąd nienaruszalna i nie wymaga przyszłej rewizji ani krytycznego przeglądu. Dlatego też tego rodzaju technikę należy postrzegać w kontekście trwającego praktycznego osiągnięcia, które jest przydatne dla zwiększenia sprawności i dynamiki agencji i jej systemu monitorowania, a nie jako jednorazowe lub ostateczne działanie.

W związku z tym stwierdzono, że przydatne byłoby opracowanie zestawu narzędzi prognostycznych EMCDDA, aby umożliwić dostęp do wniosków wyciągniętych z tego badania na potrzeby przyszłych badań prowadzonych w agencji lub przez zainteresowane strony. Ponadto odnotowano, że wyniki tego badania są istotne również w kontekście dyskusji na temat nowego modelu biznesowego i cyfrowej transformacji działań komunikacyjnych agencji. Badanie to jest także przydatne jako wsparcie EMCDDA w uczestnictwie w działaniach europejskiego centrum innowacji na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, w planie działania UE w zakresie środków odurzających na lata 2021–2025 i w innych inicjatywach UE zawierających element innowacji i badań naukowych.

CZĘŚĆ 2

Przyszłość monitorowania narkotyków w Europie do 2030 r.

Wprowadzenie do prognozowania

Świat staje się coraz bardziej połączony poprzez przepływ informacji, towarów, usług i osób, co oznacza, że zmiany w jednej części świata mogą mieć wpływ na inne (EEA, 2020). Żyjemy również w erze szybszych i fundamentalnych przemian o nierównomiernym wpływie na obszary geograficzne i pokolenia. Ponadto tempo przemian społecznych i innowacji technologicznych zwiększa się i wyprzedza istniejące strategie polityczne i reakcje (Wilkinson, 2017).

W tak współzależnym i złożonym świecie analiza opracowana w celu wsparcia procesów decyzyjnych powinna być solidna, aktualna i kompleksowa, wykraczać poza konkretne obszary wiedzy specjalistycznej i uwzględniać fakt, że skupienie się na jednej kwestii jest często niewystarczające do zmierzenia się z pojawiającymi się zagrożeniami i wykorzystania nowych możliwości. Obecnie tylko nieliczne wyzwania polityki publicznej można ograniczyć do jednego konkretnego obszaru polityki (Habegger, 2010).

W związku z tym rządy, instytucje UE i ich agencje techniczne rozpoczęły analizę zestawu podejść prognostycznych mających na celu upowszechnianie myślenia systemowego, wiedzy antycypacyjnej i procesów partycypacyjnych (zob. Rys. 3). Celowo przekraczają one tradycyjne granice obszarów polityki i instytucjonalnych schematów. Podejścia te stanowią punkt wyjścia do zwiększenia organizacyjnej świadomości zmian, reagowania i reaktywności i mają na celu stworzenie wspólnej wizji na potrzeby kształtowania polityki. Chociaż różnią się one między sobą, zazwyczaj działania zorientowane na przyszłość lub działania prognostyczne (²) pomagają organizacjom przygotować się na potencjalne zmiany, które mogą mieć wpływ na ich działalność w przyszłości.

(²) W dziedzinie tej trwa debata terminologiczna, jednak w niniejszym dokumencie używamy terminu „prognoza” [„foresight”], jak to zostało ustanowione w sferze polityki europejskiej (zob. Gidley, 2017 – krótki przegląd rozwoju terminologii).

RYS. 3

Podejście prognostyczne

Prognozowanie [ang. „foresight”] jest procesem systematycznym, partycypacyjnym, polegającym na zbieraniu informacji o przyszłości oraz kształtowaniu średnio- i długoterminowych wizji, mającym na celu umożliwienie podejmowania decyzji w teraźniejszości i mobilizowanie do wspólnych działań.

Źródło: Wspólne Centrum Badawcze (JRC), „What is foresight”.

Mogą one prowadzić do lepszego zrozumienia, które strategie organizacyjne powinny zostać obecnie wdrożone, aby osiągnąć bardziej pożądane przyszłe wyniki lub uniknąć mniej pożądanych. Działania te skłaniają nas do postrzegania przyszłości jako czegoś, co można stworzyć lub kształtować, a nie jako czegoś już ustalonego.

Podejścia zorientowane na przyszłość po raz pierwszy zyskały na znaczeniu w sektorze publicznym i badawczym po drugiej wojnie światowej, a także w sektorze prywatnym od lat 70. XX w., ale ostatnio stały się wpływową i bardziej rozpowszechnioną praktyką w rozwoju polityki publicznej (Gidley, 2017). Z definicji takie działania zorientowane na przyszłość mają zazwyczaj bardziej spekulacyjny charakter niż bardziej konwencjonalna praca naukowa i często opierają się na specjalistycznych, a czasem mniej konwencjonalnych, nowatorskich metodach.

Zachęcone pozytywnymi doświadczeniami innych instytucji i unijnych agencji w stosowaniu metod prognozowania

[„foresight”] EMCDDA postanowiło przeprowadzić pierwsze badanie prognostyczne [„futures”] w celu zasilenia strategicznej refleksji agencji nad sposobem poprawy reakcji europejskiego systemu monitorowania narkotyków na bardziej dynamiczną i złożoną sytuację, która wiąże się z szybkimi zmianami w środowisku informacji i nowymi potrzebami informacyjnymi.

Celem badania był pilotaż podejścia i przetestowanie jego przydatności dla przekształcenia agencji i jej działań monitorujących w bardziej wrażliwy i elastyczny system, który z kolei mógłby pomóc w zwiększeniu gotowości Europy do stawienia czoła przyszłym wyzwaniom w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa.

Zgodnie z tym zobowiązaniem jesienią 2018 r. EMCDDA zainicjowało pierwsze badanie prognostyczne, którego ogólnym celem było przeanalizowanie obecnych i potencjalnych przyszłych zmian i ich skutków dla europejskiego systemu monitorowania narkotyków do 2030 r. oraz ustanowienie zestawu zaleceń mających na celu dostosowanie narzędzi i metod EMCDDA do zakładanych celów w kontekście zmieniającego się środowiska informacji i nowych potrzeb informacyjnych.

Pierwsze tego rodzaju działanie EMCDDA miało na celu pilotaż prognozowania lub metod zorientowanych na przyszłość na potrzeby wniesienia wkładu w strategiczny dyskurs EMCDDA oraz zbadanie, w jaki sposób proces prognozowania mógłby być użytecznie włączony do przyszłych praktyk roboczych EMCDDA.

Badanie prognostyczne EMCDDA do 2030 r. – „futures exercise 2030” – proces i metody

Ogólne ramy

Strategia EMCDDA do 2025 r. i planowana prognoza mająca na celu wkład w przyszłe priorytety monitorowania i sprawozdawczości w dziedzinie narkotyków w Europie na potrzeby wspierania dialogu politycznego na temat narkotyków.

Projekt rozpoczął się od zbadania różnych podejść prognostycznych w celu lepszego zrozumienia przydatności tego rodzaju prac i analiz dla wewnętrznych i zewnętrznych celów agencji, a także z myślą o wypracowaniu wspólnego rozumienia i języka wśród personelu technicznego EMCDDA. W fazie rozpoznawczej oceniono potencjał wewnętrzny i przeanalizowano różne bieżące działania, które potencjalnie mogłyby przyczynić się do realizacji całego badania prognostycznego.

Ponadto z różnych istniejących modeli prognozowania, które zawierają przegląd typowego procesu prognozowania (zob.

RYS. 4

Ramowy model prognozowania: jeden pełny cykl ciągłego procesu prognozowania

Model dostosowany przez Daheim na podstawie Hines (2018) oraz Hines i in. (2017).

np. Hines, 2018; Hines i Bishop, 2013), jeden z nich wybrano i dostosowano do badania EMCDDA. Ramy te uznano za zarówno efektywne, jak i odpowiednie dla kontekstu sektora publicznego i aktualnych zdolności wewnętrznych.

W wybranym modelu ram zaleca się pięcioetapowy proces, którego celem jest: a) określenie ram projektów i ustalenie ich zakresu; b) analiza środowiska naturalnego; c) analiza rezultatów i sporządzanie prognoz; d) analiza następstw oraz e) przegląd i dostosowanie ram. Model ma charakter cykliczny lub ciągły, co umożliwi opracowanie długoterminowej wizji przy jednoczesnym tworzeniu zdolności krok po kroku i stopniowym rozwijaniu zestawu narzędzi prognozowania EMCDDA (tj. zbioru metod, narzędzi i podejść prognostycznych). Co najważniejsze, model ten zapewnia element regularnego przeglądu i refleksji na koniec każdego cyklu. Dzięki temu podejście pozwala na ciągłe włączanie zdobytych doświadczeń do kolejnych działań. Istotnym elementem modelu jest podejście oparte na współpracy, które umożliwia udział głównych zainteresowanych stron w analizie skutków przyszłych potencjalnych zmian i określaniu przyszłych działań priorytetowych. Dzięki temu podejściu można zaangażować wiele różnych zainteresowanych stron, zebrać spostrzeżenia i stworzyć solidne podstawy dla działań prognostycznych w pierwszym cyklu.

Ze względu na istniejące zasoby i ramy czasowe projektu postanowiono, że pierwszy cykl badania prognostycznego EMCDDA będzie zgodny z wyżej wymienionym modelem

(zob. Rys. 4), ale będzie miał ściśle określony zakres (tzw. analiza sytuacji), a dopiero później cykle zostaną rozszerzone na bardziej zróżnicowane i szersze perspektywy prognostyczne poprzez stworzenie scenariuszy i bardziej dogłębną analizę konkretnych zmian.

Metody

Pierwsze badanie prognostyczne EMCDDA koncentrowało się na analizie środowiska (lub analizie sytuacji – zob. Rys. 5), co wiązało się z całościową analizą ogólnego otoczenia – badaniem wydarzeń, problemów i tendencji mających wpływ na dziedzinę narkotyków, ale wykraczającym daleko poza dziedzinę narkotyków lub uzależnień i poza region europejski. Celem było przeanalizowanie globalnych czynników zmian, które mają lub mogą mieć w przyszłości wpływ na sytuację w dziedzinie narkotyków, monitorowanie narkotyków i reakcje związane z narkotykami.

Przegląd 360 stopni (zob. Rys. 5) czynników zmian, mający na celu zidentyfikowanie pomijanych aspektów (tzw. „blind spots”) pod kątem tego, co może przynieść zmiany w dziedzinie narkotyków.

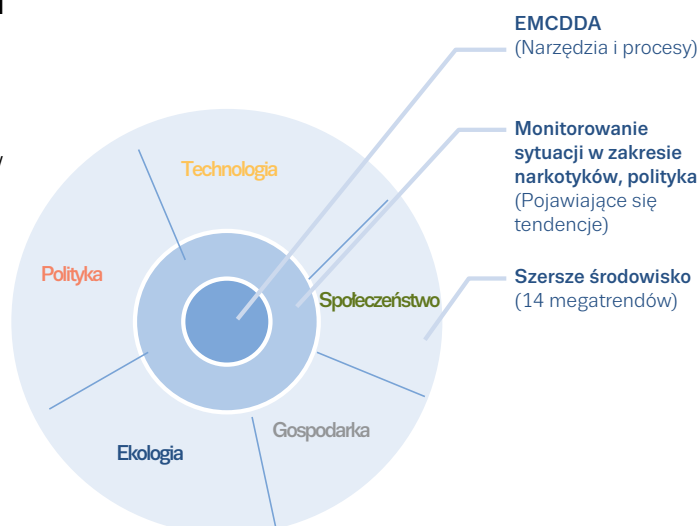
Czynniki zmian ocenione w badaniu mają charakter społeczny, technologiczny, gospodarczy, środowiskowy/ ekologiczny lub polityczny (STEEP) i zostały podzielone na trzy główne kategorie (zob. Rys. 6).

RYS. 5

Zasady analizy trendów – widok 360 stopni

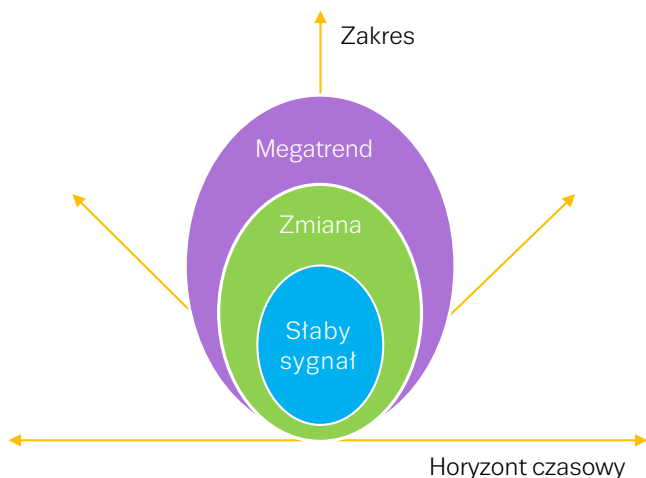
Analiza środowiska Widok 360 stopni

Identyfikowanie pomijanych aspektów w odniesieniu do czynników zmian

Przyszłe skutki – umowa z EMCDDA, 2020.

RYS. 6

Analiza środowiska – kluczowe kryteria

Przyszłe skutki – umowa z EMCDDA, 2020.

Megatrendy definiuje się jako długoterminowe, międzynarodowe i globalizujące napędowe czynniki społeczne i materialne, które są obecnie widoczne i najprawdopodobniej będą miały znaczący wpływ na przyszłość. Doświadczają ich wszyscy i często w mniej więcej tych samych kontekstach, ponieważ tworzą szerokie parametry dla zmian postaw, polityki i ukierunkowania działalności gospodarczej w okresach kilkuletnich. Zmieniają one środowisko na szczeblu globalnym, ale także lokalnym, na przykład na poziomie regionu, państwa i społeczeństwa, i mają większą moc niż pojedyncze organizacje, a często

również państwa (np. urbanizacja, zmiany demograficzne) (EFP, 2010; Rhodes, 2019). Do analizy w badaniu EMCDDA wybrano 14 megatrendów zaproponowanych przez unijne Wspólne Centrum Badawcze (JRC) i uznanych za istotne dla przyszłości Europy (więcej informacji można znaleźć w wykazie [Megatrendy istotne dla przyszłości Europy](#) i [Megatrendy, które mogą mieć wpływ na sytuację w dziedzinie narkotyków w Unii Europejskiej](#)).

Pojawiające się tendencje/tendencje to stosunkowo „silne” i widoczne lub nowe zjawiska, które już można zaobserwować (tj. w przypadku których istnieją pewne źródła lub dowody), ale nie są one ani „tak duże jak” megatrendy, ani tak niewielkie jak „słabe sygnały” (Dragt, 2017). Często są one bardziej bezpośrednio związane z dziedziną analizy, w naszym przypadku z dziedziną narkotyków.

Słabe sygnały to wskaźniki potencjalnie pojawiających się problemów, które mogą stać się znaczące w przyszłości. [Słaby sygnał](#) opisuje coś, co nie jest jeszcze istotne, ale wymaga czasu, aby nabrać znaczenia. Słabe sygnały uzupełniają analizę trendu i można je wykorzystać do rozszerzenia zakresu alternatywnych metod ukierunkowanych na przyszłość [„futures”].

Metody stosowane do analizy środowiska (analiza sytuacji) obejmowały m.in. przegląd literatury przedmiotu, analizę tematyczną i warsztaty oraz eksperckie dyskusje panelowe. Całe badanie zawierało solidny komponent partycypacyjny umożliwiający zainteresowanym stronom reprezentującym różne dyscypliny i kraje wniesienie wkładu w ten proces i czerpanie z niego korzyści. Głównymi zainteresowanymi

Megatrendy istotne dla przyszłości Europy

Megatrendy to długoterminowe siły napędowe, które są obecnie widoczne i najprawdopodobniej będą miały znaczący wpływ na przyszłość (zob. również centrum kompetencji w zakresie prognozowania)

Kluczowe kryteria megatrendów:

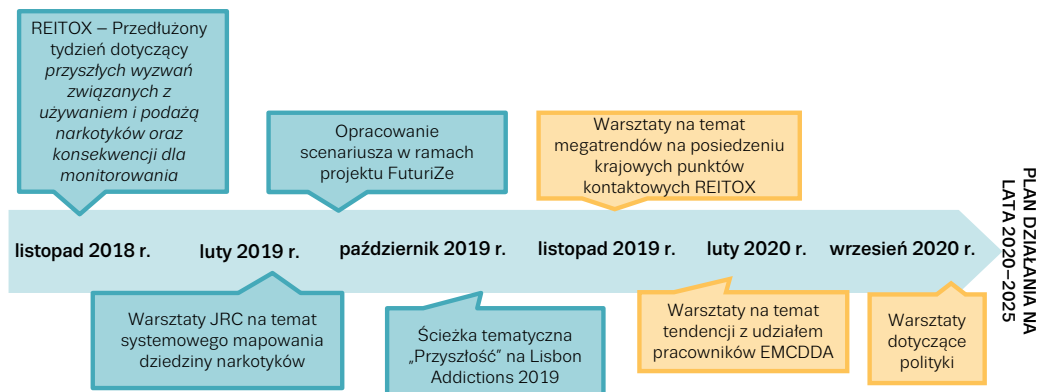
- zauważalne na całym świecie (nawet jeśli występują różnice regionalne);
- wpływ na wiele innych dziedzin;
- raczej „stabilne” i oczekuje się, że utrzymają się przynajmniej przez dziesięć lat (w przeciwieństwie do trendów w skali mikro lub słabych sygnałów).

JRC określiło czternaście megatrendów jako istotne dla przyszłości Europy.

1. Przyspieszenie zmian technologicznych i hipertężność
2. Zaostrzenie niedoboru zasobów
3. Zmieniający się charakter pracy
4. Zmiana paradygmatu bezpieczeństwa
5. Zmiana klimatu i degradacja środowiska
6. Postępująca urbanizacja
7. Dywersyfikacja edukacji i uczenia się
8. Nierówności różnicujące
9. Rosnący wpływ Wschodu i Południa
10. Rosnąca konsumpcja
11. Rosnące dysproporcje demograficzne
12. Rosnący wpływ nowych systemów zarządzania
13. Rosnące znaczenie migracji
14. Zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia

RYS. 7

Główne posiedzenia związane z przyszłością EMCDDA

stronami zaangażowanymi w pierwsze badanie prognostyczne EMCDDA było 30 krajowych punktów kontaktowych, a także pracownicy EMCDDA, członkowie organów statutowych, naukowcy i decydenci krajowi.

Najważniejsze wydarzenia odbyły się od listopada 2018 r. do września 2020 r. (Rys. 7). Najważniejszymi elementami procesu było pięć warsztatów dla krajowych punktów kontaktowych, pracowników EMCDDA i decydentów politycznych UE. Niemniej inne spotkania stanowiły znaczący wkład w realizację całego badania. O ile inauguracyjne posiedzenie REITOX w Lizbonie w listopadzie 2018 r. koncentrowało się przede wszystkim na omówieniu luk informacyjnych i narzędzi monitorowania z partnerami krajowymi i międzynarodowymi, o tyle warsztaty z JRC w lutym 2019 r. miały na celu systematyczne mapowanie środowisk narkotykowych i środowiska EMCDDA oraz identyfikację istniejących źródeł informacji. Ponadto konferencja Lisbon Addictions przeprowadzona w 2019 r., której tematem przewodnim było spojrzenie w przyszłość, pozwoliła na bogatą analizę potencjalnych zmian we wszystkich obszarach związanych z narkotykami oraz określenie zaleceń dotyczących przyszłych podejść do monitorowania.

Cały proces zorganizowano w sposób, który umożliwił wykorzystanie wyników poprzednich spotkań i spostrzeżeń z analizy EMCDDA (w szczególności *Europejskiego sprawozdania na temat narkotyków z 2019 r.* i *sprawozdania na temat europejskich rynków środków odurzających w 2019 r.*) w celu przygotowania i ustrukturyzowania głównych warsztatów prognostycznych.

Ponadto ważnym zastrzeżeniem jest to, że poniżej przedstawiono jedynie streszczenie kwestii zidentyfikowanych w badaniu prognostycznym EMCDDA. Stanowią one przydatny materiał do refleksji, a przy tym osiągnięto istotny konsensus w wielu kwestiach zidentyfikowanych przez grupy. Niemniej kwestie te

prezentowane są tutaj jako część naszego sprawozdania na temat wyników tego procesu i nie należy ich w żadnej mierze traktować jako ostatecznych wniosków ani jako odzwierciedlenia formalnego konsensusu uczestników.

Na konferencji Lisbon Addictions 2019 zorganizowano sześć głównych wydarzeń z udziałem około 150 uczestników, z jedną ścieżką tematyczną. Obejmowała ona 30 sesji i 60 prezentacji dla około 200 odbiorców ⁽³⁾ z udziałem naukowców, specjalistów i decydentów ze wszystkich kontynentów, sieci REITOX oraz pracowników EMCDDA i organów statutowych (Zarządu i Komitetu Naukowego) ⁽⁴⁾ oraz organizacji międzynarodowych.

Główne czynniki zmian

Niniejsza sekcja zawiera podsumowanie najważniejszych wyników tego procesu i podobieństw pod względem ich wkładu w analizę środowiska oraz identyfikacji głównych czynników zmian wpływających na sytuację w dziedzinie narkotyków, a tym samym na europejski system ich monitorowania.

Megatrendy, które mogą mieć wpływ na sytuację w dziedzinie narkotyków w Unii Europejskiej

Megatrendy to długofalowe zmiany w skali światowej, aczkolwiek z różnicami na szczeblu regionalnym, i mające wpływ na wiele różnych dziedzin i polityk. Chociaż

⁽³⁾ Jest to ostrożne oszacowanie na podstawie stypendiów projektu FuturiZe – 120 i dwóch specjalnych sesji prognostycznych wspieranych przez EMCDDA.

⁽⁴⁾ Członkowie Komitetu Naukowego wnieśli wkład w fazie początkowej (posiedzenie inauguracyjne sieci REITOX), a członkowie Zarządu uczestniczyli w warsztatach na temat polityki przyszłości.

wszystkie 14 megatrendów zaproponowanych przez JRC (zob. [Megatrendy istotne dla przyszłości Europy](#)) ma wpływ na sytuację w dziedzinie narkotyków w Europie, w niniejszym dokumencie pokrótce opisano te wybrane przez poszczególne grupy biorące udział w badaniu prognostycznym EMCDDA jako najistotniejsze i mające największe znaczenie dla sytuacji w dziedzinie narkotyków, a tym samym dla europejskiego systemu monitorowania (Tabela 1). Niektóre z nich są już dobrze udokumentowane, inne należy poddać dalszej analizie pod kątem ich ewentualnego wpływu na sytuację w dziedzinie narkotyków. Ponadto niektóre megatrendy mają charakter przekrojowy i mogą nie być wyraźnie odróżnialne i możliwe do oddzielenia od innych. W odniesieniu do każdego megatrendu pokrótce przedstawiamy jego rozwój i rozważamy możliwe konsekwencje dla dziedziny narkotyków.

Przyspieszenie zmian technologicznych i hiperłączość

O rozwoju megatrendu

Postępy w dziedzinie genetyki, nanotechnologii, robotyki i sztucznej inteligencji, fotoniki, technologii kwantowych i innych nowych technologii oraz synergii między nimi nabierają tempa. Zmieniają one charakter i szybkość nowych odkryć naukowych i kwestionują nasze zrozumienie tego, co jest możliwe. Hiperłączość, internet rzeczy, rzeczywistość rozszerzona i systemy inteligencji zbiorowej, w połączeniu ze

zmniejszającymi się kosztami wdrażania nowych technologii, przekształcają całe systemy produkcji i zarządzania ⁽⁵⁾.

Spostrzeżenia na temat skutków w dziedzinie narkotyków

Zmiany technologiczne wpływają na wiele aspektów w dziedzinie narkotyków – cyfryzacja zmienia wzorce konsumpcji i produkcji, a także innowacje w metodach reagowania.

Technologia może zakłócić tradycyjne sieci dostaw detalicznych i stworzyć nowe rynki (Rhodes, 2019). Obecnie istnieją dwie podstawowe formy rynków internetowych, które mogą mieć wpływ na przyszłość narkotyków i uzależnień: rynek sieci widocznej oraz kryptorynek narkotyków. Obie te formy mogą funkcjonować dzięki komunikacji cyfrowej i zastosowaniu aplikacji w mediach społecznościowych. Cyfryzacja rynków rozszerza sieci dystrybucji i wzmacnia sprzedaż na małą skalę oraz sprzedaż bezpośrednią konsumentom za pośrednictwem zaszyfrowanej komunikacji i stosowania e-waluty. Rynek internetowy wydaje się zarówno dynamiczny, jak i odporny, a przewiduje się, że będzie się rozwijał, co z kolei przyczyni się do zwiększenia dostępności niedozwolonych środków odurzających i farmaceutycznych (EMCDDA i Europol, 2019). Przyszłość kryptorynków wydaje się mniej jasna i może zależeć od

⁽⁵⁾ Więcej informacji o tym [megatrendzie](#) znajduje się na stronie internetowej Komisji Europejskiej „knowledge4policy”.

TABELA 1

Pięć najważniejszych megatrendów uznanych za najistotniejsze dla dziedziny narkotyków

Megatrendy wybrane jako najistotniejsze w dziedzinie narkotyków	Krajowe punkty kontaktowe	Decydenci polityczni	Personel EMCDDA	Sprawozdania
Przyspieszenie zmian technologicznych i hiperłączość	X	X	X	X
Zmiana klimatu i degradacja środowiska		X	X	X
Nierówności różnicujące	X	X	X	X
Zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia	X	X	X	X
Klaster zmiany demograficznej				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rosnące znaczenie migracji 		X	X	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rosnące dysproporcje demograficzne 		X	X	X
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postępująca urbanizacja 		X		

Na podstawie warsztatów prognostycznych (krajowe punkty kontaktowe, pracownicy EMCDDA i decydenci); sprawozdania techniczne EMCDDA oraz sprawozdanie z Lisbon Addictions 2019 sporządzone przez Rhodes, 2019.

tego, w jakim stopniu mogą one utrzymać zaufanie zarówno nabywców, jak i sprzedawców w kontekście działań policyjnych prowadzonych w celu zakłócenia działania tych rynków i udaremnienia scamów.

W dziedzinie opieki i leczenia uzależnień od narkotyków cyfryzacja zwiększa innowacyjność w odniesieniu do ograniczania szkód i prowadzenia procedur medycznych, na przykład poprzez e-zdrowie (wykorzystanie komunikacji elektronicznej i powiązanych technologii na potrzeby wsparcia świadczenia opieki zdrowotnej, diagnozy, leczenia i monitorowania) oraz m-zdrowie (wykorzystanie urządzeń mobilnych do monitorowania pacjentów, rozpowszechniania informacji i terapii). Oba te elementy są jednak w dalszym ciągu niewłaściwie oceniane w obszarze stosowania niedozwolonych środków odurzających i uzależnień. Zmiany te, które skłaniają się ku samodzielnemu monitorowaniu i interwencjom na poziomie indywidualnym, mogą zmienić sposób funkcjonowania tych usług w przyszłości, ale budzą również obawy co do ochrony prywatności i zarządzania danymi (Rhodes, 2019).

W technologiach farmaceutycznych obserwuje się bezprecedensowy szybki rozwój (np. bezpośrednio działające leki przeciwwirusowe – DAA, nowe urządzenia do podawania naloksonu) i innowacje te będą kształtować reakcję na uzależnienia (np. agoniści receptorów opioidowych o wydłużonym uwalnianiu mogą okazać się przełomem w obliczu wysokiego odsetka zgonów związanych z przedawkowaniem opioidów). Kluczową kwestią na nadchodzące lata będzie sposób, w jaki można zmienić praktyki leczenia dzięki dostępności nowych możliwości terapeutycznych.

Dostęp do internetu oraz towarów i usług online wpłynął na organizację życia codziennego, w tym na zainteresowania i zachowania młodych ludzi. Korzystanie z internetu, hazard online i gry w tej grupie, urodzonej już w dobie internetu i dla której jest on integralną częścią życia codziennego, są szeroko rozpowszechnione. Od 2015 r. w sprawozdaniu z europejskiego projektu dotyczącego badań ankietowych w szkołach na temat używania alkoholu i narkotyków (ESPAD) zwraca się uwagę na rosnącą popularność hazardu wśród młodzieży. Wysoki stopień normalizacji hazardu w społeczeństwach oraz kultura hazardu w środowisku rodzinnym zostały uznane za istotne czynniki sprzyjające rozpoczęciu uprawiania hazardu oraz podejmowaniu przez młodzież problematycznych zachowań hazardowych. W sprawozdaniu stwierdzono, że należy uważnie monitorować i badać rozwój wzorców uzależniającego korzystania z internetu, w tym gier i hazardu online wśród dzieci i młodzieży, a środki mające na celu zapobieganie pojawieniu się problemów związanych z hazardem online wśród nastolatków mają priorytetowe znaczenie (Grupa ESPAD, 2020).

Rozwój cyfryzacji stwarza możliwości innowacji w metodach monitorowania i nadzoru. Postępy w dziedzinie dużych zbiorów danych, nadzoru elektronicznego i e-zdrowia mają potencjał jako narzędzia wykrywania pojawiających się tendencji (Rhodes, 2019). Ponadto platformy cyfrowe potencjalnie umożliwiają większe zaangażowanie dostawców i użytkowników informacji w analizę i tworzenie wiedzy oraz dzielenie się nią, a także przejście do bardziej kooperacyjnego modelu pracy.

Zmiana klimatu i degradacja środowiska

O rozwoju megatrendu

Nawet gdyby wszystkie emisje pochodzące z działalności człowieka nagle ustały, klimat nadal by się zmieniał. Ciągłe, niepoahamowane, antropogeniczne zanieczyszczenia i emisje gazów cieplarnianych spowodują jednak dalszy wzrost globalnego ocieplenia, zakwaszenia oceanów, pustynnienia i zmiany wzorców klimatycznych. Pogłębione przez zanieczyszczenia, nadmierną eksploatację zasobów naturalnych i degradację środowiska doprowadzą do poważnych, wszechobecných i nieodwracalnych zmian dla ludzi, majątku, gospodarek i ekosystemów na całym świecie ⁽⁶⁾.

Spostrzeżenia na temat skutków w dziedzinie narkotyków

Wzrasta świadomość i być może następuje zmiana kulturowa zmierzająca do uznania szkód środowiskowych, jakie może wyrządzić produkcja środków niedozwolonych: szkody w ekosystemie potęgują niepożądane skutki wynikające z uprawy, zbiorów i produkcji konopi indyjskich i kokainy; podobnie produkcja metamfetaminy wiąże się z nieuregulowanym pozbywaniem się toksycznych odpadów do środowiska naturalnego. Ta zmiana świadomości kulturowej może wpłynąć na przyszłe wybory dotyczące używania narkotyków, jak również społeczną akceptację wzorców używania narkotyków. Zmiana klimatu może zmienić zdolności produkcyjne upraw i regiony rolne, a tym samym przeobrazić rynki środków odurzających. W związku z tym zmiana klimatu może wywrzeć głęboki wpływ na wzorce używania środków odurzających i powodowane przez nie szkody na poziomie lokalnym oraz wymagać reakcji (Rhodes, 2019).

Kłęski żywiołowe, takie jak powodzie, silne burze i fale upałów, mogą mieć wpływ na migrację ludzi. Katastrofalne straty majątkowe mogą prowadzić do wysokich nierówności i problemów społecznych, przemocy i używania środków odurzających. Zmiana klimatu wiąże się również ze wzrostem częstości występowania różnych chorób

⁽⁶⁾ Więcej informacji o tym [megatrendzie](#) znajduje się na stronie internetowej Komisji Europejskiej „knowledge4policy”.

przewlekłych, a także chorób zakaźnych, co prowadzi do większej podatności na zagrożenia i pogłębienia nierówności. Problemy ze zdrowiem psychicznym mogą się nasilić z powodu utrzymującego się stresu i poczucia klęski, coraz powszechniejszego używania alkoholu, narkotyków i środków farmaceutycznych.

Zmiana klimatu na obszarach ogarniętych konfliktami i pozbawionych stabilności, gdzie zorganizowane grupy przestępcze czerpią już korzyści z niestabilności społecznej, wykorzystując najsłabsze grupy i werbując je do handlu środkami odurzającymi, może zwiększyć istniejącą presję. To samo dotyczy obszarów, na których powodzie lub cyklony tropikalne mogą mieć wpływ na dostawy środków odurzających i w ogólności wpływać na bezpieczeństwo i stabilność produkcji środków odurzających w regionie. Zbadane zostaną nowe miejsca produkcji środków odurzających pochodzenia roślinnego, a tradycyjne obszary upraw staną się nieopłacalne.

Jednocześnie w badaniach szacuje się, że stosowanie i wytwarzanie środków farmaceutycznych wzrośnie i będzie podlegać dywersyfikacji w odpowiedzi na nowe zagrożenia dla zdrowia związane ze zmianą klimatu (w tym z chorobami psychicznymi), zwłaszcza zważywszy na rosnącą dostępność coraz tańszych generycznych produktów leczniczych (Rhodes, 2019).

Powiązania między zmianą klimatu a używaniem środków odurzających nie zostały jeszcze dostatecznie zbadane i potrzeba więcej analiz i badań w tej dziedzinie.

Nierówności różnicujące

O rozwoju megatrendu

Chociaż globalne nierówności między krajami i bezwzględna liczba osób żyjących w skrajnym ubóstwie zmniejszają się, w miarę jak biedniejsze kraje nadrabiają zaległości wobec bogatszych, różnice między najbogatszymi i najbiedniejszymi segmentami ludności pogłębiają się. Rozwiązanie problemu różnic w dochodach, nierówności płci, dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej i technologii oraz ich spotęgowane skutki będą nadal stanowić najważniejsze wyzwania społeczne, gospodarcze i polityczne w dającej się przewidzieć przyszłości (?).

Spostrzeżenia na temat skutków w dziedzinie narkotyków

Zróżnicowanie nierówności może znacząco pogorszyć sytuację osób, które już teraz borykają się z brakiem wsparcia społecznego lub gospodarczego, takich

jak młodzi ludzie bez dostępu do edukacji, ale także bezdomni lub nielegalni migranci o ograniczonych prawach socjalnych. Może to również powodować rozwój nowych słabszych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i problemami związanymi z używaniem środków odurzających. Ograniczenia ekonomiczne mogą prowadzić do używania tanich, dostępnych i bardzo silnych nowych środków odurzających, o czym świadczy wzrost stosowania kannabinoidów syntetycznych wśród bardziej zmarginalizowanych grup ludności (Peacock i in., 2019). Mogą także nieść za sobą wzrost poważnej przemocy, na przykład w społecznościach bezdomnych lub w więzieniach (EMCDDA i Europol, 2019). Sytuacja może być szczególnie trudna w krajach o dużej populacji młodzieży, w których zachodzą szybkie zmiany społeczne i występują problemy z zarządzaniem, ubóstwo i marginalizacja społeczna (Peacock i in., 2019).

Nierówności te mogą również prowadzić do powstania bardziej zróżnicowanych schematów używania środków odurzających i środków wybieranych przez ubogie i bogate grupy ludności, co z kolei może wywoływać powstawanie różnych potrzeb w zakresie usług i interwencji. Dostęp do opieki zdrowotnej dla najuboższych grup społeczeństwa będzie najprawdopodobniej ograniczony, podczas gdy grupy te są najbardziej narażone na skutki zdrowotne związane z używaniem narkotyków. Może wzrosnąć rola usług środowiskowych dla grup społecznych, do których trudno dotrzeć, a także usług świadczonych przez sektor prywatny na rzecz bogatszych grup społeczeństwa.

Należy ściśle monitorować wpływ nierówności na produkcję nowych, tanich i silnie działających narkotyków oraz ich dostępność, a także działania zorganizowanych grup przestępczych, które wykorzystują bardziej wrażliwe grupy do produkcji narkotyków i handlu nimi (EMCDDA i Europol, 2019).

Brak jest wystarczającej wiedzy na temat uwarunkowań społecznych i wpływu nierówności na używanie narkotyków i ryzykowne zachowania, w związku z czym jest to nadal obszar wymagający rozwoju potencjału badawczego i analitycznego.

Zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia

O rozwoju megatrendu

Globalne problemy zdrowotne ulegają zmianom. Postępy w nauce i wyższe standardy życia zwiększyły szanse na dłuższe i zdrowsze życie oraz ograniczyły występowanie chorób zakaźnych. Jednak otyłość, niedożywienie, oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe oraz choroby niezakaźne w coraz większej mierze stają się problemami zdrowotnymi naszego stulecia. Choroby układu krążenia i przewlekłe

(?) Więcej informacji o tym [megatrendzie](#) znajduje się na stronie internetowej Komisji Europejskiej „knowledge4policy”.

choroby układu oddechowego, cukrzyca, rak, depresja i stany lękowe to tylko niektóre z objawów niezdrowego stylu życia, rosnącego zanieczyszczenia i innych przyczyn antropogenicznych, w połączeniu z reaktywną, a nie profilaktyczną medycyną ⁽⁸⁾.

Spostrzeżenia na temat skutków w dziedzinie narkotyków
Należy uwzględnić kwestie zdrowia psychicznego przy rozważaniu wpływu zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia na sytuację w dziedzinie środków odurzających, w tym konsekwencje wzrostu stanów lękowych, depresji, ADHD i innych zaburzeń psychicznych, a także rosnącej liczby osób z podwójnym rozpoznaniem lub samodzielnie leczących schorzenia psychiczne. W związku z tym rynki środków odurzających, w ujęciu ogólnym, mogą stać się coraz bardziej „sfarmaceutyzowane” (Rhodes, 2019). Nadużywanie leków jest obecnie tematem budzącym coraz większe obawy zarówno w Unii Europejskiej, jak i w Stanach Zjednoczonych. Szczególnie dotyczy to Stanów Zjednoczonych, gdzie leki przeciwbólowe uznano za odgrywające istotną rolę w rozwoju obecnego kryzysu w dziedzinie zdrowia publicznego związanego z opioidami. W ogólniejszej perspektywie obszar ten jest złożony pod względem koncepcyjnym, ponieważ wymaga rozważenia szerokiej gamy zagadnień, w tym odpowiednich praktyk przepisywania leków, samoleczenia, nadużywania leków do celów rekreacyjnych i wzmocnienia zdrowia, wzorców toksykomanii oraz zastępowania leków dobrze znanymi niedozwolonymi środkami odurzającymi.

Stwierdzono, że pandemia COVID-19 i skutki lockdownów, izolacji i utrata miejsc pracy spowodowały wzrost problemów ze zdrowiem psychicznym we wszystkich grupach wiekowych. W literaturze przedmiotu i w mediach odnotowano doniesienia o częstszym występowaniu depresji, stanów lękowych i prób samobójczych (WHO, 2020). Należy zatem zbadać również długoterminowe konsekwencje używania substancji psychoaktywnych w powiązaniu ze współistniejącymi zaburzeniami zdrowia psychicznego w czasie pandemii i po jej zakończeniu.

Coraz większe obawy budzą także zachowania uzależniające związane z substancjami, które w przyszłości mogą odgrywać bardziej znaczącą rolę w dziedzinie uzależnień. W niektórych państwach członkowskich UE (Austria, Czechy, Polska) już wskazano, że wydatki publiczne na wsparcie działań w reakcji na uzależnienia behawioralne przewyższają analogiczne wydatki związane z niedozwolonymi środkami odurzającymi. Istotne jest zatem monitorowanie wszelkich zmian priorytetów polityki w dziedzinie zdrowia publicznego, które mogą mieć wpływ na dostępne zasoby wspierające działania wymierzone w używanie środków odurzających.

Zmieniające się priorytety polityki mogą się również różnić w zależności od grupy osób używających narkotyków, na przykład grupa osób nadużywających narkotyków (często grupa osób starszych o złożonych potrzebach i współistniejących schorzeniach) może być postrzegana w przyszłości jako mająca wyższy lub niższy priorytet.

Używanie dozwolonych i niedozwolonych substancji, obok oszczędności gospodarczych, było postrzegane jako przyczyniające się do zgonów i spadku średniej długości życia w niektórych krajach. Pokazuje to, że polityka w dziedzinie narkotyków musi uwzględniać problem używania narkotyków w sposób bardziej całościowy i uznać, że trudna sytuacja gospodarcza i czynniki społeczne przyczyniają się do używania narkotyków i powstawania związanych z nimi szkód (Degenhardt i in., 2019).

Zmiany demograficzne

O rozwoju megatrendu

Kategoria „Zmiany demograficzne” obejmuje grupę trzech obserwowanych megatrendów związanych ze zmianami demograficznymi na świecie: (1) rosnące znaczenie migracji, (2) postępująca urbanizacja oraz (3) rosnące dysproporcje demograficzne. Ich wpływ na sytuację w dziedzinie narkotyków jest potencjalnie znaczący, ale nie został w wystarczającym stopniu zbadany.

Udział migrantów międzynarodowych w światowej populacji wzrósł z 2,8% w 2000 r. do 3,5% w 2019 r. Znaczny wzrost liczby migrantów na całym świecie sprawił, że migracja stała się procesem demograficznym o rosnącym oddźwięku społecznym i politycznym. W 2019 r. liczba osób przymusowo wysiedlonych osiągnęła najwyższy w historii poziom 79,5 mln. Europa i Ameryka Północna to dwa spośród kontynentów przyjmujących najwięcej międzynarodowych migrantów. Pandemia COVID-19 ujawniła istotną rolę, jaką odgrywają pracownicy migrujący w gospodarkach na całym świecie, ale także wzmocniła ich często słabą pozycję w społeczeństwie.

Chociaż migracja ma zwykle pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny, wydaje się, że w wielu częściach świata rośnie obawa, że obecne przepływy migracyjne są niemożliwe do utrzymania. Ponadto obawy związane z każdym napływem nowych migrantów mogą prowadzić do obaw wśród społeczeństwa, sporów politycznych i zwiększenia środków bezpieczeństwa, co czasami ma negatywne konsekwencje dla swobód obywatelskich i swobody przemieszczania się ⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Więcej informacji o tym [megatrendzie](#) znajduje się na stronie internetowej Komisji Europejskiej „knowledge4policy”.

⁽⁹⁾ Więcej informacji o tym [megatrendzie](#) znajduje się na stronie internetowej Komisji Europejskiej „knowledge4policy”.

Spostrzeżenia na temat skutków w dziedzinie narkotyków

Migracja i przepływy ludności mogą potencjalnie zmienić wzorce popytu na narkotyki i ich używania. Obecne rozumienie używania narkotyków wśród uchodźców i migrantów zmuszonych do przemieszczania się z powodu konfliktów, klęsk żywiołowych, głodu lub zmian środowiskowych pozostaje jednak bardzo ograniczone.

Dostępne dane wskazują, że wśród migrantów wskaźnik użycia substancji nierzadko może być niższy niż w społecznościach przyjmujących, ale niektórzy z nich mogą być bardziej podatni na nadużywanie substancji z takich powodów jak trauma, bezrobocie, ubóstwo, utrata wsparcia rodzinnego i społecznego (EMCDDA, 2017a). Migranci mogą cierpieć na zespół stresu pourazowego spowodowany traumatycznymi doświadczeniami z podróży lub stresem związanym z przedłużającymi się procedurami azylowymi, złymi warunkami życia w ośrodkach recepcyjnych lub ucieczką z obszarów ogarniętych niepokojami społecznymi bądź konfliktem. Podatność na zagrożenia może się nasilić ze względu na słabą wiedzę na temat dostępu do usług leczenia uzależnień, spotęgowaną barierami językowymi. Ponadto, ogólniej rzecz biorąc, negatywne doświadczenia z dzieciństwa (zdarzenia potencjalnie traumatyczne, które mają miejsce w dzieciństwie) mogą mieć wpływ na zachowania związane z używaniem narkotyków w przyszłości.

Biorąc pod uwagę znaczną liczbę osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej w Europie w latach 2015–2019 oraz wzrost występowania zaburzeń związanych ze stosowaniem substancji w skali światowej (EASO 2020; Greene i in., 2019), konieczne jest usunięcie luki w wiedzy na temat zakresu i charakteru używania substancji wśród wnioskodawców w Europie, dokonanie oceny potrzeb zdrowotnych związanych z narkotykami, a także skuteczne i odpowiednie reagowanie. Konieczne jest również zwiększenie wśród osób pracujących z migrantami, uchodźcami i osobami ubiegającymi się o azyl świadomości i kompetencji w odniesieniu do używania narkotyków i związanych z nim reakcji.

Świat staje się coraz bardziej zurbanizowany. Zgodnie z nowo przyjętą definicją obszarów miejskich w 2015 r. 76,5% ludności świata mieszkało już na obszarach miejskich, w porównaniu z poprzednimi szacunkami wynoszącymi 54%. Zarówno całkowita liczba miast, jak i ich względne znaczenie stale rosną, przy czym do 2050 r. całkowita liczba ludności w miastach na świecie może osiągnąć 9 mld. Tempo urbanizacji znacznie się różni w zależności od regionu, jednak oczekuje się, że dziewięć na dziesięć przyszłych megamiast (liczących ponad 10 mln mieszkańców) znajdzie się w krajach rozwijających się, które w nadchodzących dziesięcioleciach będą stanowić 90–95% wzrostu miast. Największy przyrost ludności miejskiej powinien mieć

miejsce w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej. Miasta w coraz większym stopniu funkcjonują jako samodzielne jednostki, wyznaczając nowe standardy społeczne i gospodarcze. Tożsamość miejska zyska na znaczeniu w porównaniu z tożsamością narodową (Matinmikko-Blue i in., 2020). Wzrost urbanizacji w znacznej mierze wiąże się z przewidywanym wzrostem liczby osób, które używają narkotyków (Rhodes, 2019).

Szacuje się, że do 2030 r. liczba ludności na świecie osiągnie 8,5 mld, a jednocześnie populacja będzie coraz starsza i w coraz większym stopniu miejska. Zmiany będą nierównomierne w poszczególnych regionach, z szybkim wzrostem liczby ludności w wielu wciąż rozwijających się gospodarkach, podczas gdy w wielu krajach rozwiniętych spodziewany jest zastój lub nawet spadek liczby ludności (¹⁰).

Megatrendy w zmianach demograficznych potencjalnie zmienią popyt na narkotyki i wzorce konsumpcji. Wraz ze starzeniem się ludności potencjalnie starzeją się też osoby używające środków odurzających. Starzenie się społeczeństwa obserwuje się na przykład wśród użytkowników opioidów w Europie. Ogólniej, używanie narkotyków jest zwykle kojarzone z młodszymi grupami wiekowymi, dlatego w przyszłości globalny problem narkotykowy będą prawdopodobnie w coraz większym stopniu kształtowały kraje o dużej liczbie osób młodych. Przemiany demograficzne i społeczne będą zatem oznaczać, że przyszłe koszty zdrowotne związane z używaniem narkotyków w coraz większym stopniu będą ponosić kraje o niskich i średnich dochodach (Degenhardt i in., 2019).

Nowe tendencje w dziedzinie narkotyków

Poza megatrendami w badaniu prognostycznym przeanalizowano pojawiające się tendencje, które uczestnicy wskazywali jako stosunkowo silne, widoczne lub nowe zjawiska, które można już zaobserwować w dziedzinie narkotyków.

Pojawiające się tendencje opisane w niniejszej sekcji zostały albo ujęte w systemie sprawozdawczości EMCDDA, albo zidentyfikowane przez uczestników warsztatów prognostycznych w analizie trendów. Należy zauważyć, że szersze globalne czynniki zmian (megatrendy) były katalizatorem niektórych z pojawiających się tendencji lub miały na nie wpływ, w związku z czym niektóre z tych trendów lub ich aspekty wymieniono również w poprzedniej sekcji niniejszego sprawozdania. Pojawiające się tendencje podzielono na cztery kategorie, które stanowią istotne

⁽¹⁰⁾ Więcej informacji o tym [megatrendzie](#) znajduje się na stronie internetowej Komisji Europejskiej „knowledge4policy”.

zmiany koncepcyjne w dziedzinie narkotyków: zmiany w przepisach i polityce w dziedzinie narkotyków, zmiany w dyskursie o uzależnieniach, zmiany na rynkach środków odurzających, zmiany w usługach (Tabela 2).

Zmiany w przepisach i strategiach politycznych dotyczących narkotyków

Niektórzy uczestnicy zauważyli, że w ich kraju nastąpiły zmiany w kierunku większego uznania potrzeby podejścia ukierunkowanego na zdrowie publiczne z myślą o rozwiązaniu problemów związanych z narkotykami, czemu towarzyszyła zmiana celów polityki w dziedzinie narkotyków na rzecz ograniczenia szkód wynikających z używania narkotyków. Jednak stosunkowo ograniczony zestaw wskaźników, który w przeszłości stosowano do oceny polityki w dziedzinie narkotyków, może mieć ograniczoną przydatność pod względem informowania o wynikach istotnych z tego punktu widzenia. Niektórzy eksperci ds. polityki w dziedzinie narkotyków twierdzili na przykład, że skupienie się na wskaźniku używania narkotyków jako podstawowym mierniku wyników w polityce w dziedzinie narkotyków jest problematyczne, ponieważ nie uwzględnia w wystarczającym stopniu złożoności modeli użycia czy szkód ani nie rozróżnia wystarczająco poszczególnych form używania narkotyków i przypisanych im szkód. Podsumowując, tendencje sugerują, że przejście do polityki w dziedzinie narkotyków, która kładzie nacisk na ukierunkowane podejście do ograniczania szkód związanych z używaniem narkotyków, wymaga jednoczesnego przesunięcia punktu ciężkości i priorytetów w systemach monitorowania i oceny. Oznaczałoby to zwrócenie większej uwagi na wskaźniki monitorowania szkód. Ponadto podejścia, które mogą w bardziej całościowy sposób uwzględniać różne wzorce używania i sposoby ich interakcji, prawdopodobnie będą konieczne jako wkład w przyszłe oceny polityki w dziedzinie narkotyków (Rhodes, 2019).

Zmianie polityki w dziedzinie narkotyków w kierunku skupienia się na szkodach, aby ukierunkować działania, mogą również towarzyszyć argumenty przemawiające za reformą prawa antynarkotkowego. Twierdzi się na przykład, że istnieją dowody wskazujące, że kryminalizacja środków odurzających może zwiększyć niektóre szkody zdrowotne, społeczne i gospodarcze. W związku z tym nastąpił impuls do poszukiwania alternatyw dla kryminalizacji za zwykłe posiadanie i do większego uwzględnienia w dyskursie politycznym możliwych niezamierzonych negatywnych konsekwencji różnych wariantów polityki (Rhodes, 2019).

Na całym świecie niedawne zmiany w polityce dotyczącej konopi indyjskich polegają na wypróbowaniu różnych sposobów regulowania sprzedaży i używania konopi. Ewolucja polityki dotyczącej konopi budzi wiele

potencjalnych obaw co do negatywnych skutków. Obejmują one zwiększoną komercjalizację legalnej marihuany; zwiększone wpływy przemysłu konopi indyjskich (podobnie jak w przypadku największych koncernów farmaceutycznych – tzw. big pharma); potencjalny wzrost używania lub jego bardziej szkodliwe wzorce; złożoność podejść regulacyjnych dotyczących rynków konopi indyjskich w poszczególnych krajach, które nie przyjmują tej samej polityki; oraz napięcia związane z międzynarodowym systemem ONZ w dziedzinie zwalczania narkotyków i współpracą międzynarodową. Istnieją również obawy związane ze zwiększoną dostępnością produktów o wysokiej zawartości THC, które mogą zwiększać ryzyko ostrego zatrucia. Również inne szersze kwestie polityczne mogą przybrać na znaczeniu w przypadku powstania komercyjnych rynków konopi indyjskich, np. odpowiednie ramy regulacyjne dotyczące prowadzenia pojazdów pod wpływem konopi indyjskich lub ograniczenia dostępności handlowej dla osób nieletnich. Ponadto niektórzy uczestnicy zauważyli, że zwiększona podaż komercyjnie dostępnych produktów CBD w niektórych krajach Europy budzi obawy o możliwe negatywne skutki dla konsumentów (EMCDDA, 2020). Potencjalne nowe potrzeby określone podczas warsztatów dotyczących polityki obejmowały sposób monitorowania jakości produktów na bazie konopi indyjskich wytwarzanych legalnie w Unii Europejskiej oraz sposób określania i zgłaszania wszelkich potencjalnych zagrożeń związanych z nową polityką i produktami.

Debata na temat zmian w polityce dotyczącej konopi indyjskich mogą również wymagać od nas dokonania wyraźniejszego rozróżnienia między legalizacją konopi indyjskich do celów medycznych i do celów rekreacyjnych. Będzie to prawdopodobnie wymagało wiarygodnych informacji i terminowego monitorowania skutków zdrowotnych używania konopi indyjskich (medycznych i rekreacyjnych) z krajów lub regionów, w których zmieniono przepisy dotyczące konopi indyjskich.

Wszelkie zacieranie się granic między substancjami objętymi regulacją, lekami psychoaktywnymi, niedozwolonymi środkami odurzającymi i nowymi substancjami psychoaktywnymi będzie miało wpływ na ramy polityki w dziedzinie narkotyków. Na szczeblu krajowym zaobserwowano, że w niektórych krajach nastąpiło przesunięcie w kierunku strategii dotyczących nadużywania substancji lub nawet uzależnień, w których narkotyki uwzględniono wraz z innymi substancjami psychoaktywnymi, takimi jak alkohol lub tytoń, a nawet uzależnieniami behawioralnymi, takimi jak hazard (EMCDDA, 2017b).

Istnieje również narastająca potrzeba uwzględnienia wpływu gospodarki na używanie narkotyków i reakcje

TABELA 2

Przegląd pojawiających się tendencji

Tendencja	Określono w sprawozdaniu z konferencji Lisbon Addictions	Warsztaty krajowych punktów kontaktowych	Warsztaty dla pracowników EMCDDA	Warsztaty dla decydentów
Zmiany w przepisach i strategiach politycznych dotyczących narkotyków				
Podejście ukierunkowane na zdrowie publiczne (działania polityczne koncentrują się na ukierunkowanych strategiach ograniczania szkodliwych skutków zażywania narkotyków)	X			
Zmieniające się ramy regulacyjne (zacierające się granice między dozwolonymi i niedozwolonymi środkami odurzającymi, wyjście poza ramy niedozwolonych środków)		X	X	X
Zmieniające się strategie polityczne dotyczące konopi indyjskich; wzrost wprowadzania do obrotu legalnych produktów otrzymanych z konopi indyjskich (wpływ przemysłu)	X	X	X	X
Wpływ gospodarki światowej (kryzys gospodarczy i publiczne środki oszczędnościowe)		X	X	X
Populizm ułatwiony przez kryzys informacyjny (alternatywne fakty i fałszywe informacje)				X
Zmiany w dyskursie o uzależnieniach				
Normalizacja używania środków odurzających	X			X
Renesans psychodelicznych środków odurzających	X		X	
Uzależnienia behawioralne				X
Nadużywanie leków		X	X	X
Zmiany na rynkach narkotykowych				
Cyfrowe rynki środków odurzających	X	X	X	X
Wzrost produkcji leków syntetycznych, innowacje chemiczne, produkty o dużej sile działania, nowe substancje psychoaktywne i podrobione leki	X		X	
Rynki bliżej konsumentów	X		X	
Nowe możliwości dostaw (skutki globalizacji)	X		X	
Przestępczość zorganizowana związana z narkotykami – wpływ na rozwój i zarządzanie oraz schematy przestępczości wśród młodzieży	X		X	
Zmiany w usługach				
Innowacje i nowe narzędzia (e-zdrowie, m-zdrowie i nowe środki farmakologiczne stosowane w przypadku uzależnień i chorób związanych z używaniem narkotyków)	X	X	X	X
Złożone profile potrzeb i indywidualnie dostosowane interwencje (grupy osób starszych i choroby współistniejące, migranci, bezdomność oraz nowe zagrożenia)	X	X	X	
Bardziej skoordynowane usługi związane z uzależnieniami (zaangażowanie pacjentów i społeczeństwa obywatelskiego) oraz zintegrowane modele świadczenia opieki zdrowotnej	X		X	
Nowe rozumienie biotechnologii i procesów neurologicznych	X		X	

związane z narkotykami. Kryzys gospodarczy potęguje zmiany społeczno-gospodarcze i różnicuje nierówności (zob. [Nierówności różnicujące](#)), co można uznać za decydujący czynnik prowadzący do większej podatności na zagrożenia. Ewentualny przyszły kryzys gospodarczy oraz wynikające z niego środki oszczędnościowe mogą również wiązać się z niestabilnością finansowania służb antynarkotykowych i działań monitorowania narkotyków.

Niektórzy uczestnicy wskazali rosnący populizm, któremu sprzyjają alternatywne fakty i fałszywe informacje, jako czynnik, który może mieć negatywny wpływ na debaty na temat polityki w dziedzinie narkotyków i doprowadzić do odrzucenia rozwiązań opartych na dowodach na rzecz bardziej ideologicznego reagowania. Mogłoby to stanowić zagrożenie dla zrównoważonego i opartego na dowodach podejścia do narkotyków oraz oznaczać brak wsparcia dla nowych projektów i inicjatyw badawczych. W środowisku, w którym opinie ekspertów są coraz częściej kwestionowane, zwiększy się potrzeba inwestycji w skuteczne przekazywanie dowodów, opisywanie niepewności i szerzenie najlepszych praktyk. Zapewnienie obiektywnych i wiarygodnych danych oraz niezależne systemy monitorowania mogą również znaleźć się pod większą presją polityczną, jeśli będą przekazywać wyniki, które nie pasują do dominujących nastrojów politycznych.

Zmiany w dyskursie o uzależnieniach

Nową tendencją mającą wpływ zarówno na dyskurs naukowy, jak i na praktyki kliniczne były zmiany w definicji kategorii „uzależnienia”, odnotowane zarówno wśród lekarzy, jak i w literaturze przedmiotu (Keane, 2021). Pojawia się na przykład pojęcie „znormalizowanego uzależnienia”. Zgodnie z tą koncepcją uzależnienie nie zawsze oznacza szkodę – znormalizowane uzależnienie może również współistnieć z dobrostanem i zdrowiem. Podczas niektórych warsztatów stwierdzono również, że istnieje „normalizacja” używania środków odurzających, zwłaszcza w niektórych grupach lub podgrupach społecznych. Oznaki zmiany w społecznej percepcji używania substancji, zmierzającej ku normalizacji, zauważono w powrocie do używania psychodelicznych środków odurzających, na przykład ich eksperymentalnego stosowania w terapii zaburzeń psychicznych, mikrodawkowania w celu wzmocnienia procesów emocjonalnych i poznawczych oraz energii fizycznej. Dążenie ku normalizacji może sprzyjać destygmatyzacji niektórych form używania narkotyków i skłonić decydentów do odmiennego myślenia na temat zjawiska środków odurzających, zwłaszcza w odniesieniu do substancji dozwolonych. Z drugiej strony normalizacja używania narkotyków wiąże się również z innymi wyzwaniami politycznymi, takimi jak reagowanie na zagrożenia, jakie niesie ze sobą prowadzenie pojazdów i praca pod wpływem środków odurzających.

Rozszerza się także kategoria diagnostyczne uzależnień, a progi przypisania do poszczególnych kategorii ulegają rozluźnieniu i obejmują kwestie społeczne, psychologiczne, a także fizjologiczne. Można więc wyobrazić sobie w przyszłości uzależnienia obejmujące praktyki niezwiązane z substancjami, na przykład uzależnienia behawioralne związane z korzystaniem z nowych technologii. W tej dziedzinie widoczne są już istniejące obawy, zwłaszcza w odniesieniu do korzystania z internetu przez dzieci i młodzież (zob. [Przyspieszenie zmian technologicznych i hiperłącność](#)).

Szereg źródeł wskazuje na coraz częstsze nadużywanie legalnych opioidów syntetycznych ⁽¹¹⁾ i rosną obawy, zwłaszcza w świetle znacznego wzrostu liczby zgonów wynikających częściowo ze stosowania w Stanach Zjednoczonych leków przeciwbólowych na receptę. Nadużywanie leków występuje również w kontekście politoksykomanii, na przykład benzodiazepiny są często nadużywane przez osoby zażywające opioidy wysokiego ryzyka, co wydaje się powiązane ze znaczną zachorowalnością i śmiertelnością. Niepokojące jest również, że wzrost występowania problemów ze zdrowiem psychicznym (zob. [Zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia](#)) zwiększa możliwość wzrostu nadużywania leków do samoleczenia. Ogólnie rzecz biorąc, pomimo przekonania, że nadużywanie produktów leczniczych stanie się w przyszłości problemem o większym znaczeniu, luki w wiedzy są w tym obszarze znaczne. Brakuje na przykład informacji na temat praktyk przepisywania leków w Europie. Ponadto nie ma wystarczających danych na temat charakteru nadużywania leków i sposobu ich pozyskiwania na nielegalnym rynku, a także na temat tego, kto i w jakim stopniu nadużywa leków oraz z jakich powodów (EMCDDA, 2017a).

Zmiany na rynkach narkotykowych

Rynek środków odurzających jest coraz bardziej dynamiczny, a zorganizowane grupy przestępcze szybko wprowadzają innowacje i korzystają z możliwości, jakie stwarza kilka megatrendów w gospodarce światowej i cyfrowej. Zaobserwowano już zmiany w szybkości i metodach dystrybucji, na które wpływ miały takie czynniki, jak globalizacja i postęp technologiczny, a także cyfryzacja rynków środków odurzających (zob. [Przyspieszenie zmian technologicznych i hiperłącność](#)). Szybki rozwój walut wirtualnych i zanonimizowanych systemów płatniczych w coraz większym stopniu ułatwia handel środkami odurzającymi w internecie i umożliwia zorganizowanym

⁽¹¹⁾ Nadużywanie leków dotyczy stosowania leków psychoaktywnych w celu samoleczenia, na potrzeby rekreacyjne lub poprawy zdrowia, wydawanych na receptę lub bez recepty, wbrew przyjętym wytycznym medycznym.

grupom przestępczym ograniczanie ryzyka, o czym świadczy ekspansja sieci szybkiego odbioru i nadawania przesyłek, oferujących całodobowe warianty dostaw i wykorzystanie technologii dronów (EMCDDA i Europol, 2019).

W przeszłości problemowe używanie środków odurzających często było postrzegane przez pryzmat środków produkowanych w krajach rozwijających się i konsumowanych w krajach rozwiniętych. Jednak duża część marihuany używanej w Unii Europejskiej jest także tam uprawiana bliżej miejsca jej konsumpcji, co zmniejsza ryzyko przechwycenia. Produkcję bliższą rynkom konsumenckim można zaobserwować również w przypadku innych substancji, takich jak narkotyki syntetyczne – stawia to dodatkowe wyzwania przed organami ścigania (EMCDDA i Europol, 2019). Unia Europejska stała się także znaczącym na świecie producentem niektórych substancji syntetycznych, takich jak MDMA, oraz, bardziej ogólnie – obszarem produkcji narkotyków syntetycznych używanych w Unii Europejskiej.

Wzrostowi produkcji leków syntetycznych sprzyjają możliwości ich wytwarzania na dużą skalę w zakładach chemicznych oraz większa niż w przypadku substancji roślinnych podatność na transport i dystrybucję. Przejście na narkotyki syntetyczne spleta się z rosnącym używaniem farmaceutyków i rosnącą produkcją podrobionych leków oraz zwrotem w kierunku „farmakologizacji” w leczeniu złego stanu zdrowia (zob. [Zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia](#)). Ponadto modele klimatyczne przewidują zmiany, które mogą potęgować zmiany w produkcji roślinnej, zdolności produkcyjnej leków, a w konsekwencji zmienić oblicze światowych rynków środków odurzających (zob. [Zmiana klimatu i degradacja środowiska](#)) (Rhodes, 2019). W dziedzinie narkotyków syntetycznych należy zwrócić uwagę na zdolność zorganizowanych grup przestępczych do wykorzystywania luk regulacyjnych i różnic na płaszczyźnie geograficznej, co pokazał niedawny rozwój sytuacji w dziedzinie nowych substancji psychoaktywnych oraz w odniesieniu do prekursorów wykorzystywanych do produkcji narkotyków. Mniej rozpowszechnione i niekontrolowane substancje wydają się coraz większym problemem w niektórych krajach – obawy dotyczą stosowania ketaminy, GHB i LSD, podtlenku azotu (tzw. gazu rozweselającego) i nowych benzodiazepin (EMCDDA, 2020a).

Istnieje możliwość dalszego wykorzystania przez zorganizowane grupy przestępcze w przyszłości różnic regulacyjnych istniejących między jurysdykcjami w takich obszarach, jak leki, styl życia i inne produkty, które mogą zawierać psychoaktywne substancje chemiczne lub zostać w nie przekształcone. (EMCDDA i Europol, 2019).

Coraz częstszym zjawiskiem stwierdzonym przez niektóre grupy był wzrost stosowania przemocy i wykorzystywania słabszych grup społecznych, w tym dzieci, poprzez angażowanie ich w produkcję narkotyków i handel nimi, zwłaszcza na szczeblu miejskim i lokalnym, gdzie miejskie grupy zajmujące się handlem narkotykami dążą do ugruntowania swojej pozycji i zapewnienia sobie dominacji poprzez agresję i zastraszanie (EMCDDA i Europol, 2019).

Zmiany w usługach

Zmiana technologii stwarza nowe możliwości poprawy metod i narzędzi interwencji w ramach służb antynarkotykowych, w szczególności pod względem interwencji cyfrowych (e-zdrowie, m-zdrowie) i zjawisk farmaceutycznych (np. DAA, nowe urządzenia do podawania naloksonu, agoniści receptorów opioidowych o wydłużonym uwalnianiu) (zob. [Przyspieszenie zmian technologicznych i hiperłączość](#)). Postępy w neuronaukach i genetyce otwierają dalsze możliwości w dziedzinie wczesnego wykrywania uzależnień i opracowywania nowych metod terapeutycznych (Rhodes, 2019). Dlatego też istnieje coraz większa potrzeba uznania przydatności nowych narzędzi i metod.

W ostatnim czasie pandemia COVID-19 pokazała potrzebę dostosowania usług, korzystania z narzędzi komunikacji online i zmiany oferty leczenia, na przykład w celu zaoferowania cyfrowych interwencji psychospołecznych lub zapewnienia leków z grupy agonistów receptorów opioidowych na dłuższy okres zamiast konieczności odbywania częstych wizyt. Nowe technologie leczenia mogą zmienić modele leczenia w nieprzewidywany sposób i wymagają nowych modeli opieki w różnorodnych warunkach. Sugeruje to, że istnieje rosnące zapotrzebowanie na bardziej elastyczne i adaptacyjne usługi. W związku z większą różnorodnością poszczególnych grup szczególnie wrażliwych w przyszłości prawdopodobnie konieczne będą zindywidualizowane narzędzia obejmujące specyficzne potrzeby tych grup, zarówno w przypadku leczenia, jak i usług związanych z redukcją szkód. Główne grupy szczególnie wrażliwe zidentyfikowane w tym badaniu były związane z wpływem megatrendów na populację (zob. [Zmiany w wyzwaniach w zakresie zdrowia](#) i [Zmiany demograficzne](#)) i obejmowały osoby o takich uwarunkowaniach społecznych, jak bezdomność, migracja, pozbawienie wolności i karalność oraz ubóstwo, a także osoby cierpiące na problemy zdrowia psychicznego, starzejące się grupy ludności i młodzież w trudnej sytuacji.

Opracowanie nowych podejść do współpracy z różnymi i często nowymi grupami szczególnie wrażliwymi może wymagać większego zaangażowania społeczności. Ponadto pracownicy służby zdrowia, zarządzający programami

i decydenci polityczni muszą wsłuchiwać się w głos społeczności dotkniętych problemem, ich potrzeby i oczekiwania.

Potrzeby w dziedzinie profilaktyki są widoczne przede wszystkim pod względem rozszerzenia jej zakresu i rozwiązywania nowych problemów zdrowotnych i społecznych, które przyczyniają się do powstania problemowego używania środków odurzających. Potrzebne jest również wykorzystanie bardziej innowacyjnych podejść i narzędzi, zwłaszcza w przypadku pracy z młodymi ludźmi jako populacją docelową.

Biorąc pod uwagę wszystkie wyzwania i zmiany, przed jakimi stają służby antynarkotykowe, należy rozważyć zrównoważony charakter świadczonych usług w dłuższej perspektywie. Pojawiły się już obawy co do zrównoważonego charakteru finansowania usług związanych z używaniem narkotyków i wynikającego z tego wpływu na ich dostępność i dostęp do usług dla osób używających narkotyków (zob. [Zmiany w przepisach i strategiach politycznych dotyczących narkotyków](#)).

Mając na względzie możliwe cięcia w finansowaniu usług związanych z narkotykami wynikające z konkurujących ze sobą priorytetów w dziedzinie zdrowia publicznego, coraz większe znaczenie przypisuje się wdrażaniu interwencji opartych na dowodach i racjonalnych pod względem kosztów. Proces ten może być wspierany poprzez stały rozwój europejskich mechanizmów wymiany i promocji wdrażania najlepszych lub obiecujących praktyk w dziedzinie narkotyków. Uczestnicy warsztatów określili grupę docelową dla tego rodzaju pracy jako decydentów, zarządzających programami i praktyków.

Przyszłe potrzeby informacyjne i konsekwencje dla systemu monitorowania narkotyków

W świetle zmieniającego się otoczenia zewnętrznego i przemian zachodzących w samej dziedzinie narkotyków zadanie prognostyczne miało na celu określenie nowych potrzeb w zakresie informacji oraz konsekwencji dla europejskiego systemu monitorowania narkotyków. W niniejszej sekcji streszczono poglądy poszczególnych grup zainteresowanych stron i podkreślono kwestie najczęściej identyfikowane do rozważenia w przyszłości (Tabela 3). Jak wspomniano wcześniej, wszystkie ustalenia są jedynie podsumowaniem dyskusji grupowych i mają na celu dostarczenie materiału do przemyśleń.

Proponujemy, aby nowe potrzeby w zakresie informacji i potencjalne dostosowania systemu monitorowania narkotyków przeanalizować w czterech obszarach: zakres i ramy, metody i narzędzia, komunikacja i rozpowszechnianie oraz sposób myślenia i partnerstwo. Obszary te są ze sobą powiązane i w pewnym stopniu się pokrywają. Ich celem jest odpowiedź na następujące pytania: Jakie informacje są potrzebne obecnie i w przyszłości do kształtowania procesu decyzyjnego w Europie? Jakie są nowe źródła informacji oraz jakie metody i narzędzia należy włączyć do unijnego systemu monitorowania narkotyków? W jaki sposób możemy lepiej przekazywać wyniki prac EMCDDA? Co oznaczają zmiany dla wewnętrznych procesów EMCDDA, dla zmieniającej się kultury organizacji i przyszłych partnerstw?

Zakres i ramy

Analiza megatrendów i pojawiających się tendencji wywołała dyskusje na temat złożoności zjawiska narkomanii wynikającej z przemian społecznych, technologicznych, politycznych, gospodarczych i ekologicznych. W tym dynamicznym i złożonym kontekście niektórzy uczestnicy wskazali, że należałoby rozszerzyć zakres istniejącego systemu monitorowania narkotyków, aby zapewnić całościowe spojrzenie na poszczególne czynniki wpływające na sytuację w dziedzinie narkotyków w Europie. Są to na przykład uwarunkowania społeczne i zdrowotne, które mogą wpływać na powstawanie czynników ryzyka dla używania środków odurzających i szkód z tym związanych, takie jak status migracyjny, płeć, problemy ze zdrowiem psychicznym, choroby współistniejące lub bezdomność, ale także przynależność do starszych grup wiekowych, z uwzględnieniem starzejących się osób używających narkotyków. Wszystkie te aspekty niewątpliwie zasługują na szerszej zakrojonej analizie i mogą być przedmiotem dalszych badań w przyszłości.

Ponadto zasugerowano, że zakres geograficzny systemu monitorowania można by rozszerzyć i objąć nim zarówno wydarzenia lokalne, aby wykryć potencjalne zagrożenia dla zdrowia lub bezpieczeństwa, jak również szersze globalne przemiany, które mogą mieć wpływ na sytuację w Europie. Szczegółowo omówiono określenie nowych i pojawiających się tendencji na szczeblu lokalnym oraz rolę systemu wczesnego ostrzegania i szybkiego reagowania. Jednocześnie położono nacisk na potrzebę monitorowania globalnych zmian związanych, na przykład, ze zmianami w wytwarzaniu narkotyków lub z ramami regulacyjnymi stosowanymi do różnych substancji w innych częściach świata, ponieważ oba te czynniki mogą mieć pośredni wpływ na tendencje i rozwój sytuacji w Europie.

TABELA 3

Najważniejsze ustalenia dotyczące europejskiego systemu monitorowania narkotyków oraz prac EMCDDA na podstawie warsztatów prognostycznych

Zakres i ramy
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uwarunkowania społeczne (płeć, status migracyjny, bezdomność, podeszły wiek) oraz wpływ na zdrowie psychiczne ▪ Poziom geograficzny (globalny, krajowy, regionalny i lokalny), zmieniony lub rozszerzony zasięg geograficzny (Bałkany Zachodnie, kraje sąsiadujące z UE od wschodu i południa, inne regiony i kraje) ▪ Nowe tematy lub dziedziny (cyberprzestępczość, geopolityka, badanie całego łańcucha dostaw; skrzyżowanie z innymi obszarami przestępczości, środowisko, analiza opłacalności, problemy dotyczące pomiarów) ▪ Nowe koncepcje, nowe ramy prawne (substancje niedozwolone i dozwolone, uzależnienia od substancji i inne) ▪ Większa elastyczność wynikająca ze zmieniającego się statusu narkotyków
Metody i narzędzia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zapewnienie, aby rutynowe monitorowanie nadążało za zmianami i dostarczało informacji na potrzeby cyklu wiedzy badawczej (aktualniejsze analizy, nowe grupy wiekowe, starsze kohorty, więcej badań jakościowych), stanowiąc wkład w przyszły program badań ▪ Rutynowe monitorowanie uzupełnione bardziej proaktywną, terminową i ukierunkowaną oceną zagrożeń ▪ Wykorzystywanie nowych technologii (zautomatyzowane metody przetwarzania danych, biomonitring i dane w czasie rzeczywistym) ▪ Rozpatrywanie i rozwiązywanie kwestii etycznych i metodologicznych wynikających z nowych metod monitorowania, nowych informacji i nowych źródeł danych ▪ Zapotrzebowanie na zestaw narzędzi prognostycznych obejmujący wsparcie opracowania scenariuszy na potrzeby zwiększenia gotowości ▪ Zbadanie podejścia opartego na współtworzeniu i większym zaangażowaniu dostawców informacji w analizę, tworzenie i wymianę wiedzy (projektowanie informacji)
Komunikacja i rozpowszechnianie
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potencjał nowych i bardziej cyfrowych sposobów przekazywania analiz EMCDDA, łatwe w użyciu platformy danych lub tablice wskaźników ▪ Poprawa w zakresie przestrzegania terminów sprawozdawczych (przekazywanie informacji w czasie rzeczywistym) ▪ Bardziej dobitne przekazywanie informacji (podtrzymywanie i powtarzanie), formułowanie zaleceń, upowszechnianie działań opartych na dowodach w celu przeciwdziałania dezinformacji i budowania zaufania ▪ Prowadzenie szkoleń (e-uczenie się) dla głównych zainteresowanych stron, takich jak specjaliści i decydenci ▪ Potencjalne nowe możliwości tłumaczenia automatycznego (za pomocą serwisu DeepL lub innych narzędzi do tłumaczenia maszynowego) ▪ Dostosowanie produktów – więcej produktów na podstawie wniosków zainteresowanych stron lub potrzeb klientów wyspecjalizowanych ▪ Przygotowanie do sytuacji kryzysowych i szybka komunikacja ▪ Projektowanie informacji pod kątem wpływu i podejmowania decyzji poprzez lepsze włączenie celów komunikacyjnych do planowania pracy naukowej
Sposób myślenia i partnerstwo
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dążenie do myślenia opartego na ochronie konsumentów ▪ Regularne analizy sytuacji i wewnętrzne badania zorientowane na przyszłość (co dwa lub trzy lata) jako wkład w zwiększenie świadomości pracowników i w sposób myślenia bardziej ukierunkowany na przyszłość ▪ Wartość podejścia polegającego na współtworzeniu – większa wymiana know-how i coraz większa dostępność danych lub informacji pochodzących od partnerów zewnętrznych z szerszej gamy doświadczeń i interesów ▪ Szersza sieć współpracowników (związana z rozszerzonym zakresem monitorowania i nowych narzędzi), także w unijnym ekosystemie

Nowy zakres geograficzny unijnego systemu monitorowania był bezpośrednio związany zarówno z uznaniem bardziej zglobalizowanego i wzajemnie połączonego świata, jak i z istniejącą współpracą w dziedzinie narkotyków Unii Europejskiej i jej wyspecjalizowanej agencji z państwami spoza UE. Różne projekty finansowane ze środków UE wspierają krajową i regionalną gotowość do rozpoznawania zagrożeń dla bezpieczeństwa i zdrowia w wymiarze transgranicznym związanych z narkotykami i reagowania na te zagrożenia, a zatem mogłyby w przyszłości przyczynić się do wzmocnienia działań UE w zakresie monitorowania. Uczestnicy badania prognostycznego zaproponowali również nowe tematy do analizy i zbadania. Obejmowały one pogłębioną analizę podaży narkotyków i rynków środków odurzających, w tym analizę całego łańcucha dostaw lub innowacji w produkcji narkotyków, a także obszar skrzyżowania produkcji narkotyków i handlu nimi z innymi rodzajami działalności przestępczej. W dziedzinie zdrowia publicznego jako kluczowe dla procesu decyzyjnego proponowano takie tematy, jak efektywność kosztowa interwencji związanych z narkotykami lub lepszy pomiar problemów i szkód związanych z używaniem narkotyków.

Największe znaczenie w dyskusjach ukierunkowanych na przyszłość nadano kwestiom związanym z nieopartymi na substancjach zachowaniami uzależniającymi i coraz większym zacieraniem granic między dozwolonymi i niedozwolonymi środkami odurzającymi, zarówno pod względem wzorców używania środków odurzających, jak i ich statusu prawnego. Wielu uczestników wydawało się być przekonanych, że potrzebne są nowe ramy koncepcyjne, które mogłyby uchwycić zarówno podobieństwa, jak i różnice w usługach i reakcjach politycznych w tych konkretnych obszarach.

Panowała również zgoda co do tego, że o ile wzmocniony system monitorowania i ustanowienie nowych wskaźników mogłyby obejmować niektóre z obszarów omówionych powyżej, o tyle na inne można odpowiedzieć jedynie poprzez pogłębione badania.

Metody i narzędzia

Jeśli chodzi o następstwa dla przyszłego systemu monitorowania narkotyków, z badania wyłoniły się dwa główne aspekty, mianowicie potrzeba innowacji metod i narzędzi monitorowania (przyszłość monitorowania) oraz opracowanie konkretnych podejść do monitorowania ukierunkowanych na przyszłość (np. podejście prognostyczne).

Ten pierwszy aspekt wymaga dalszego opracowywania istniejących podejść do monitorowania narkotyków z

wykorzystaniem nowych osiągnięć technologicznych i włączeniem nowych źródeł danych do bardziej ugruntowanych podejść do monitorowania. Automatyczne lub nieprzepracowane przez człowieka przetwarzanie danych i wykorzystywanie ich w czasie rzeczywistym może na przykład zwiększyć wrażliwość systemu na wykrywanie zmian w czasie. Postępy w zakresie dużych zbiorów danych, nadzoru elektronicznego i informacji ze źródeł jawnych mogą również ułatwić wczesną identyfikację pojawiających się tendencji oraz zwiększyć aktualność i wrażliwość systemu sprawozdawczego. Ponadto wykorzystanie platform cyfrowych potencjalnie umożliwi większe zaangażowanie dostawców informacji i użytkowników danych w analizę i tworzenie wiedzy. Jednak włączenie tego rodzaju nowych podejść do unijnego systemu monitorowania wiązałoby się z szeregiem złożonych wyzwań praktycznych, metodologicznych i etycznych, co oznacza, że wykonalność propozycji przedstawionych w tym obszarze wymaga krytycznego przeglądu.

Wśród większości uczestników warsztatów panowała ogólna zgoda co do tego, że obecny bardziej klasyczny lub rutynowy system monitorowania jest nadal ważny dla szeregów czasowych i tendencji, a także ze względu na większą pewność wynikającą z zastosowania solidnych narzędzi statystycznych i metodologicznych. Podejścia te są jednak często z konieczności reaktywne i dlatego nie są wystarczająco wrażliwe, aby wykrywać pojawiające się problemy. W związku z tym na poziomie systemów monitorowania można by wzmocnić poprzez zwiększenie inwestycji w dodatkowe badania wczesnego ostrzegania i zdolności oceny zagrożeń.

Ponadto włączenie metod prognostycznych [„foresight”] lub metod zorientowanych na przyszłość [„futures”] do systemu monitorowania mogłoby zwiększyć gotowość i pomóc w podejmowaniu decyzji politycznych z uwzględnieniem perspektywy długoterminowej (zob. [Rys. 2](#)). Podejścia te mają być bardziej całościowe i obejmować szerszą globalną perspektywę, ale jednocześnie istnieje potrzeba powiązania tej bardziej spekulatywnej analizy z informacjami na temat obecnej sytuacji i pojawiających się zmian w dziedzinie narkotyków. Istotne jest również uwzględnienie zwiększonej niepewności nieodłącznie związanej z podejściami o charakterze bardziej spekulatywnym. W związku z tym na poziomie systemów największe korzyści może przynieść włączenie do ogólnego modelu narzędzi do gromadzenia informacji o różnych perspektywach czasowych.

Nowe źródła gromadzenia danych

Już od kilku lat EMCDDA inwestuje w nowe źródła informacji, aby pomóc wzmocnić obecny system sprawozdawczości, poprawić harmonogram sprawozdawczości i wyznaczyć

metodą triangulacji inne źródła danych. Niektóre z nowych metod, takie jak epidemiologia oparta na badaniu ścieków (WBE), testowanie narkotyków, ankiety internetowe, analiza pozostałości ze strzykawki lub badania typu trendspotter, zostały zastosowane i włączone do systemów informacyjnych EMCDDA, analizy i sprawozdawczości (zob. wykaz nowych narzędzi i metod w Tabeli 4).

TABELA 4

Nowe źródła i metody określone na posiedzeniu inauguracyjnym REITOX w 2018 r.

Są już w pewnym stopniu wdrażane
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Epidemiologia oparta na badaniu ścieków (WBE) ▪ Analiza pozostałości ze strzykawki ▪ Dane z pogotowia ratunkowego ▪ Ankiety internetowe ▪ Monitorowanie internetu i darknetu ▪ Monitorowanie informacji ze źródeł jawnych (analiza mediów) ▪ Dane dotyczące usługi testowania narkotyków ▪ Dane dotyczące pomieszczeń do konsumpcji narkotyków ▪ Badania typu trendspotter
Tylko sporadycznie i z przyszłym potencjałem
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Monitorowanie innych rodzajów informacji ze źródeł jawnych, w tym dużych zbiorów danych i sztucznej inteligencji (media społecznościowe, aplikacje mobilne, fora dyskusyjne, geolokalizacje, systematyczne przeglądy literatury przedmiotu) ▪ Dane satelitarne ▪ Modelowanie ▪ Ankiety dla kluczowych informatorów ▪ TOE (testowanie, opinia online i opinia ekspercka) ▪ Monitorowanie na poziomie obywateli, w tym nadzór oparty na społeczności (np. dane dotyczące pomieszczeń do konsumpcji narkotyków) ▪ Analiza włosów i wymazy ze śliny (z danymi z ankiet) ▪ Lepsza analiza toksykologiczna i kryminalistyczna (np. zgonów związanych z narkotykami) ▪ Nadzór nad prowadzeniem pojazdów pod wpływem środków odurzających

Rozszerzenie zakresu programu monitorowania i badań, z włączeniem nowych tematów i obszarów analizy, będzie wymagało opracowania nowych ram koncepcyjnych i definicji oraz być może szerszego wykorzystania badań jakościowych. Znacznej części nowych potrzeb informacyjnych wyrażonych w badaniu prognostycznym nie można zaspokoić, stosując istniejący mechanizm monitorowania, i dlatego konieczne są dalsze inwestycje na szczeblu krajowym i unijnym w monitorowanie i nadzór, a przede wszystkim w badania naukowe ukierunkowane na luki informacyjne.

Komunikacja i rozpowszechnianie

Aby dotrzeć do głównych odbiorców EMCDDA, dyskusje koncentrowały się na konieczności dalszego opracowywania zarówno formy, jak i treści komunikatów agencji. Obecnie istnieją nowe możliwości wynikające z postępów w zakresie technologii informacyjnych, które mogłyby przyczynić się do lepszego rozpowszechniania analiz dotyczących narkotyków w UE wśród różnych grup docelowych. Uznano na przykład, że łatwe w użyciu platformy danych, tablice wskaźników oraz udoskonalone i dostosowane do potrzeb treści internetowe mogą potencjalnie zwiększyć rozpowszechnianie informacji dostarczanych przez EMCDDA.

Z myślą o zwiększeniu zasięgu komunikacji w przyszłości prawdopodobnie korzystna będzie większa dostępność produktów wielojęzycznych. Ich produkcja jest coraz łatwiejsza ze względu na dostępność i możliwości tłumaczenia maszynowego. Korzyści z używania nowych i cyfrowych technologii komunikacyjnych można również dostrzec w ich wykorzystaniu do wdrażania nowych form współpracy z zainteresowanymi stronami oraz do wspierania procesu współtworzenia w zakresie gromadzenia, analizy i rozpowszechniania danych poprzez skorzystanie z tego, co daje stosowanie platform cyfrowych oraz grup lub forów internetowych.

Niektórzy uczestnicy zwrócili uwagę na potencjał wspierania transferu wiedzy poprzez dalsze rozszerzanie oferty szkoleniowej EMCDDA, w tym platform internetowych i platform e-uczenia się. Zasugerowano również, że EMCDDA powinno formułować konkretne zalecenia dotyczące polityki i praktyki oraz dalej upowszechniać działania oparte na dowodach, aby zaradzić zjawiskom dezinformacji i populizmu. Zauważono, że ważne jest inwestowanie w budowanie relacji z różnymi grupami klientów, aby wzmocnić rolę EMCDDA jako zaufanego źródła informacji.

Aktualność sprawozdawczości i przekazywanie informacji w czasie rzeczywistym uznano za istotne. Doświadczenie związane z COVID-19 pokazało, że taka zmiana jest możliwa,

ale wymaga zmian w wewnętrznych procesach pracy i metodach gromadzenia danych. Pandemia ujawniła jednak również pewne potencjalne ograniczenia „szybkich” podejść w odniesieniu do zwiększonej niepewności i tendencji do nadmiernej redukcji.

Zasugerowano, że komunikacja musi być dobrze zintegrowana z pracą naukową EMCDDA, a w szczególności wskazano, że rozważenie kwestii komunikacyjnych podczas opracowywania wyników może pomóc w maksymalizacji ich oddziaływania.

Sposób myślenia i partnerstwo

Przyszłość oglądana przez pryzmat ewentualnych zmian w sposobie regulacji kwestii związanych z narkotykami może wymagać ściślejszej współpracy międzysektorowej. Może to wymagać szerzej zakrojonego dialogu z innymi obszarami polityki, takimi jak zdrowie psychiczne, alkohol i tytoń, leki, bezpieczeństwo żywności, ochrona konsumentów, miejsce pracy, środowisko, edukacja lub sprawy społeczne.

Coraz powszechniej rozumie się, że podejście oparte na współtworzeniu, w połączeniu z większym zaangażowaniem dostawców informacji i użytkowników w analizę, tworzenie wiedzy, know-how i wymianę informacji, jest korzystne. Również w tym przypadku cyfryzacja i nowe kanały komunikacji mogą ułatwić tego rodzaju współpracę. Ponadto zasugerowano, że musimy wziąć pod uwagę szersze sieci współpracy związane z nowymi tematami i wymogami w zakresie monitorowania (np. szczebel lokalny, nowe obszary wiedzy specjalistycznej itp.).

Wnioski wyciągnięte z opracowania zestawu narzędzi prognostycznych EMCDDA

Skoncentrowanie się na wnioskach wyciągniętych z tego badania wydawało się skuteczne w trzech aspektach:

- przyjęcie współtwórczego podejścia (zaangażowanie szerokiego i zróżnicowanego grona zainteresowanych stron);
- przyjęcie efektywnego i prostego podejścia (określenie jasnego punktu skupienia na następnym cyklu);
- uznanie potrzeby i opracowanie procesu budowania kompetencji wewnętrznych, na przykład poprzez rolę współfacilitatora i miniskolenia na warsztatach.

Ponadto zidentyfikowano do rozważenia szereg możliwych działań, których przyjęcie mogłoby być korzystne.

- Podejście prognostyczne [„futures”] można formalnie wdrożyć w ramach cyklu planowania agencji. Zaangażowanie pracowników na różnych szczeblach organizacji w inicjowanie regularnej wspólnej refleksji nad ewentualnymi przyszłymi zmianami mogłoby pomóc w budowaniu gotowości w ramach organizacji.
- Nawiązanie kontaktu z szerszymi grupami zainteresowanych stron za pośrednictwem zestawu narzędzi przynosi korzyści w postaci szerszego zasięgu, większej widoczności i większego wpływu pośredniego. Opracowanie minizestawu narzędzi prognostycznych opartego na stronie internetowej EMCDDA mogłoby poprawić komunikację z zainteresowanymi stronami na temat procesu prognozowania prowadzonego przez EMCDDA i zbudować zdolności zewnętrzne. Dzięki temu produktowi EMCDDA będzie miało możliwość umocnienia swojej pozycji kluczowego zasobu i punktu odniesienia dla prognozowania w dziedzinie narkotyków.
- Ustanowienie wewnętrznego i bardziej sformalizowanego (ale niezbyt rozbudowanego i ukierunkowanego na wyniki) procesu analizy w celu uzyskania regularnych i systematycznych wyników procesu prognozowania przyczyniłoby się do stworzenia krzywej uczenia się przez całe życie (wokół której można zaobserwować zmiany w szerszym otoczeniu istotnym dla EMCDDA). W idealnej sytuacji umożliwiłoby to również bardziej dogłębną analizę konkretnych kluczowych kwestii związanych z przyszłością.
- Rozważenie rozszerzenia zestawu narzędzi prognostycznych EMCDDA poprzez opracowanie scenariuszy i współpracę z podejściami ukierunkowanymi na zakłócenia.

Wnioski

W niniejszym sprawozdaniu EMCDDA skupiono się na podsumowaniu i przekazaniu informacji o osiągnięciach pierwszego wewnętrznego badania prognostycznego, przy czym uznano, że jest to nadal praca w toku. Badanie prognostyczne [„futures study”] zakończono podczas pandemii COVID-19. W związku z tym nie można było w pełni uwzględnić wpływu pandemii na pracę EMCDDA i przyszłe przemiany w dziedzinie narkotyków. W warsztatach dotyczących polityki poruszono jednak kwestię zwiększenia odporności na wydarzenia globalne oraz ogólnej poprawy gotowości i komunikacji w sytuacjach kryzysowych. Pandemia COVID-19 pomogła również lepiej zrozumieć wpływ światowych wydarzeń na sytuację w dziedzinie

narkotyków oraz naświetliła potrzebę poszerzenia perspektywy naszej analizy. Refleksja ta stanowiła wkład w agendę UE w zakresie środków odurzających na lata 2021–2025 i strategię UE w dziedzinie narkotyków oraz w decyzje państw członkowskich UE o inwestowaniu we wdrażanie podejść prognostycznych w dziedzinie narkotyków.

Badanie prognostyczne EMCDDA przeprowadzono równoległe z wewnętrzną dyskusją na temat nowego modelu biznesowego agencji i kolejnego planu działania EMCDDA na 2025 r. Uważamy, że podejście oparte na współtworzeniu, którego pilotaż stanowiło badanie prognostyczne, przyczyniło się do stworzenia wspólnej wizji i wspólnego zrozumienia przyszłych wyzwań oraz potencjalnych średnio- i długoterminowych reakcji, które pozwolą utrzymać sprawność i aktualność systemu w zmieniającym się środowisku informacji i w świetle nowych potrzeb informacyjnych.

W procesie uczestniczyło około 350 zainteresowanych stron i ekspertów, a także duża część personelu EMCDDA, dlatego w niniejszym sprawozdaniu zgromadzono pierwsze spostrzeżenia dotyczące kluczowych kwestii, które należy rozważyć w odniesieniu do przyszłości monitorowania narkotyków zgodnie z ustaleniami w procesie współtwórczym. Udostępniono również te spostrzeżenia zainteresowanym stronom w terenie.

Zastosowane podejście ma jednak także ograniczenia. Zgodnie z oczekiwaniami skoncentrowanie się na analizie umożliwiło zgromadzenie informacji na temat megatrendów i tendencji, które nie były „radykałnie nowe” ze względu na wybrane podejście. Usystematyzowanie tych informacji ma jednak wartość, a stworzone ramy mogą być powielane i służyć jako podstawa do dalszych rozważań. Ponadto większość zebranych spostrzeżeń na temat konsekwencji i specyfiki trendów w dziedzinie narkotyków pochodziło z warsztatów prognostycznych. Atutem tego podejścia jest to, że doprowadziło ono do poswiatania wspólnego procesu nadawania sensu prowadzonego z zainteresowanymi stronami, a tym samym rozpowszechniło informacje na temat prognozowania i istotnych tendencji.

Dlatego też tego rodzaju technikę należy postrzegać w kontekście trwałego praktycznego osiągnięcia, które jest przydatne dla zwiększenia sprawności i dynamiki agencji i jej systemu monitorowania, a nie jako jednorazowe lub ostateczne działanie.

Z tego względu zaleca się dalszą konsolidację, rozszerzenie i systematyczne włączanie zestawu narzędzi prognozowania EMCDDA do istniejących prac analitycznych oraz wewnętrznych i zewnętrznych procesów decyzyjnych.

Ponadto zestaw narzędzi prognostycznych EMCDDA może przyczynić się do zwiększenia skuteczności dotychczas zrealizowanych prac prognostycznych, a także pomóc w ugruntowaniu pozycji EMCDDA jako przyszłościowego podmiotu w unijnym systemie w dziedzinie narkotyków.

Co więcej, w wyniku tego projektu opracowano zestaw narzędzi prognostycznych EMCDDA online, aby umożliwić korzystanie z tego badania na potrzeby przyszłych badań przeprowadzanych w agencji lub przez zainteresowane strony.

Bibliografia

- Degenhardt, L., Wolfe, D., Hall, W., Hickman, M., Chang, J., Bruneau, J., Farrell, M. i Griffiths, P. (2019), „Strategies to reduce drug-related harm: responding to the evidence base”, *The Lancet* 394, s. 1490-1493, doi:10.1016/S0140-6736(19)32232-9.
- Dragt, E. (2017), *How to research trends: move beyond trend observing to kickstart innovation*, s. 36, BIS Publishers, Amsterdam.
- EASO (Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu) (2020), *Roczne sprawozdanie na temat sytuacji w dziedzinie azylu w UE*.
- EEA (Europejska Agencja Środowiska) (2020), *Drivers of change of relevant for Europe's environment and sustainability*, sprawozdanie EEA nr 25/2019.
- EFP (Europejska Platforma Prognoz) (2010), „Comment to do Foresight: Methods. analysis. Environmental scanning”.
- EMCDDA (Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii) (2017a), *Health and social responses to drug problems: a European guide*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- EMCDDA (2017b), *New developments in national drug strategies in Europe*, EMCDDA Papers, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- EMCDDA (2020a), *European drug report 2020: trends and developments*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- EMCDDA (2020b), *Low-THC cannabis products in Europe*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- EMCDDA i Europol (2019), *EU drug markets report 2019*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- Gidley, J. M. (2017), *The future. A very short introduction*, Oxford University Press, Oksford.
- Greene, M. C., Ventevogel, P. i Kane, J. C. (2019), „Substance use services for refugees”, *Biuletyn Światowej Organizacji Zdrowia* 97, s. 246–246A, doi:10.2471/BLT.18.225086.
- Grupa ESPAD (2020), *ESPAD report 2019: results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*, wspólnie publikacje EMCDDA, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- Habegger, B. (2010), „Strategic foresight in public policy: review of the experiences of the UK, Singapore, and the Netherlands”, *Futures* 42, s. 49–58, doi:10.1016/j.futures.2009.08.002.
- Heines, A. (2018), *Evolution of framework foresight (część 1)*.
- Hines, A. i Biskup, P. C. (2013), „Framework foresight: exploring futures the Houston way”, *Futures* 51, s. 31–49, doi:10.1016/j.futures.2013.05.002.
- Hines, A., GARY, J., Daheim, C. i van der Laan, L. (2017), „Building foresight capacity: towards a foresight competent model”, *World Futures Review* 9(3), s. 123–141, doi:10.1177/1946756717715637.
- Keane, H. (2021), „A normalised future of addiction”, *International Journal of Drug Policy* 94, 102972, doi:10.1016/j.drugpo.2020.102972.
- Matimikko-Blue, M., Aalto, S., Asghar, M. I. i in. (red.) (2020), „White paper on 6G drivers and the UN SDGS”, Uniwersytet w Oulu.
- Peacock, A., Bruno, R., Gisev, N., Degenhardt, L., Hall, W., Sedefov, R., White, J., Thomas, K. V., Farrell, M. i Griffiths, P. (2019), „New psychological substances: challenges for drug surveillance, control, and public health responses”, *The Lancet* 394, s. 1668-1684, doi:10.1016/S0140-6736(19)32231-7.
- Rhodes, T. (2019), „Mapping the future of drugs addictions: implications for monitoring and research”, sprawozdanie wewnętrzne EMCDDA.
- WHO (Światowa Organizacja Zdrowia) (2020), „COVID-19 disrupting mental health services in most countries”.
- Wilkinson, A. (2017), *Strategic foresight primer*, Europejski Ośrodek Strategii Politycznej, Luksemburg, doi:10.2872/71492.

Dodatkowe zasoby

- **Zestaw narzędzi prognostycznych EMCDDA.** Warsztaty wprowadzające oparte na tendencjach, mające na celu wsparcie zainteresowanych stron EMCDDA, innych podmiotów i naukowców w dziedzinie narkotyków w realizacji ich własnych badań prognostycznych.
- **Zestaw kart tendencji.** Zestaw kart przedstawiających pojawiające się tendencje, charakterystyczne dla unijnego rynku narkotyków, zidentyfikowane w ramach prognozowania EMCDDA.

O publikacji

Zmieniające się modele używania i rozwój sytuacji na rynku środków odurzających produktów powodują coraz bardziej złożony i dynamiczny problem narkotykowy w Europie. W niniejszej publikacji przedstawiono główne wnioski z prognozowania przeprowadzonego przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii w celu umożliwienia agencji zwiększenia wrażliwości na ewentualne przyszłe wyzwania w dziedzinie narkotyków i elastyczności wobec nich.

O EMCDDA

Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii jest zdecentralizowaną agencją UE, która zapewnia UE i jej państwom członkowskim rzeczowy przegląd problemów związanych z narkotykami w Europie oraz solidną bazę wiedzy stanowiącą wsparcie w debacie na temat narkotyków. Obecnie oferuje decydentom dane, których potrzebują do opracowania rzetelnych przepisów i strategii dotyczących narkotyków. Pomaga również profesjonalistom i specjalistom z sektora wskazać najlepsze praktyki i nowe obszary badań.

www.emcdda.europa.eu

Licencja

Niniejsza publikacja, „Przyszłość monitorowania narkotyków w Europie do 2030 r.”, podlega międzynarodowej licencji Creative Commons 4.0 (CC BY-SA 4.0). Więcej informacji na temat licencji można znaleźć na stronie [Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

Zalecany sposób podania źródła: Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (2023), *Przyszłość monitorowania narkotyków w Europie do 2030 r.*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.

Nota prawna Ani EMCDDA, ani żadna osoba działająca w imieniu EMCDDA nie ponosi odpowiedzialności za ewentualne wykorzystanie informacji zawartych w niniejszej publikacji.

Zdjęcia: pexels.com.

© Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, 2023
Powielanie materiałów dozwolone pod warunkiem podania źródła.
Niniejsza publikacja dostępna jest wyłącznie w wersji elektronicznej.

EMCDDA, Praça Europa 1, Cais do Sodré, 1249-289 Lisbon, Portugalia
Tel.: (351) 211 21 02 00 | info@emcdda.europa.eu
emcdda.europa.eu | twitter.com/emcdda | facebook.com/emcdda
linkedin.com/company/emcdda | instagram.com/emcdda | youtube.com/emcddatube

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2023
doi:10.2810/02757
ISBN 978-92-9497-891-2
TD-04-23-158-PL-N